

Izvješće o radu
pravobraniteljice
za djecu 2012.
SAŽETAK

Zagreb, ožujak 2013.

(2)

ZA

SNAŽNIJI GLAS DJECE U DRUŠTVU

<http://azanas.dijete.hr>

Stranica koja će djeci pomoći da bolje upoznaju svoja prava

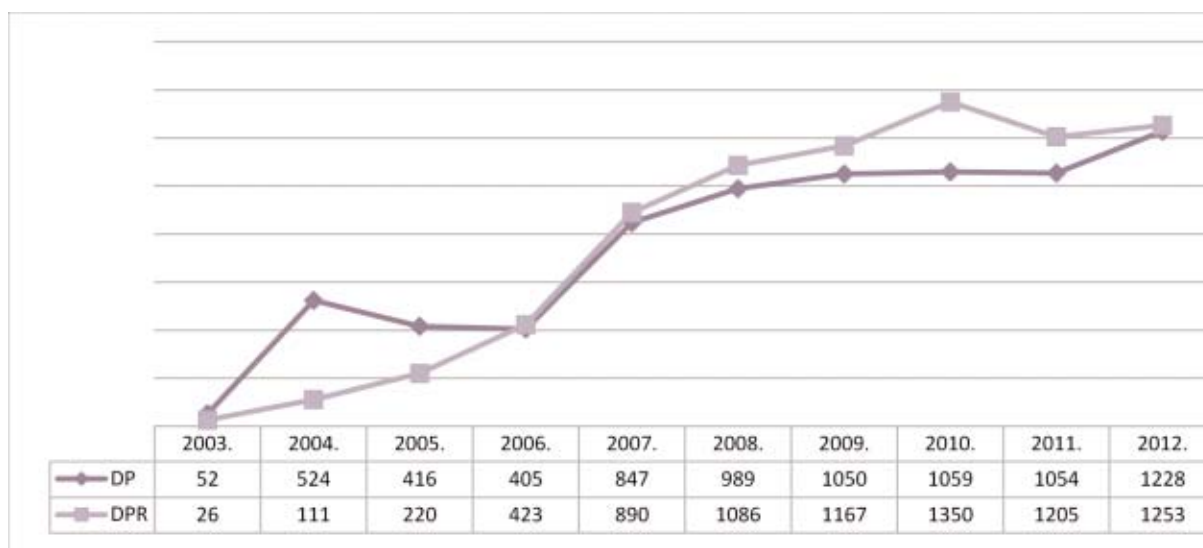
Sadržaj

1	UVOD	4
2	PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	5
2.1	Osobna prava	5
2.1.1	Statusna prava djece	6
2.1.2	Pravo na očuvanje osobnosti	6
2.1.3	Pravo na privatnost	6
2.1.4	Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	7
2.1.5	Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje	8
2.1.6.	Pravo na zaštitu od nasilja	8
2.2	Prava djece kao članova društvene zajednice	10
2.3	Obrazovna prava	10
2.4	Zdravstvena prava	12
2.5	Socijalna i ekonomska prava	12
2.6	Kulturna prava	13
2.7	Pravosudno zaštitna prava	13
2.7.1	Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku	13
2.7.2	Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih i prekršajnih djela	15
2.8	Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje	15
2.9	Diskriminacija	16
2.10	Ostala prava i nenadležnost	16
3	MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE	17
4	PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE	17
4.1	Prava djece pripadnika nacionalnih manjina	17
4.2	Prava djece s problemima u ponašanju	18
4.3	Briga za mentalno zdravlje djece	18
4.4	Zaštita djece od ovisnosti	19
4.5	Prava djece čiji su roditelji u zatvoru	19
4.6	Pravosude prilagođeno djeci	19
4.7	Zaštita prava djece koja se bave sportom	20
4.8	Lokalna zajednica u zaštiti prava djece	20
4.9	Djeca na otocima	20
4.10	Mediji i zaštita dječjih prava	20
4.11 - 4.12	Nacionalni dokumenti i strategije u vezi sa zaštitom djece	21
4.13	Projekt „Djeca u pokretu“	21
5	UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA	21
6	SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA	21
7	OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	22
8	OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	22
9	SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	23
10	MEĐUNARODNA SURADNJA	23
11	RAD REGIONALNIH UREDA	23
12	USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE	23
13	STATUS PRAVOBRANITELJA ZA DJECU	24
14	ZAKLJUČAK	24
15	LEGENDA	27

1 Uvod

(4) Cjeloviti tekst Izvešća o radu pravobraniteljice za djecu u 2012. godini, koji ima 244 stranice, uz pregled rada Ureda pravobraniteljice, pruža i uvid u stanje dječjih prava u Hrvatskoj, koji se temelji na primljenim prijavama, susretima i razgovorima s djecom i njihovim roditeljima, suradnji s institucijama, lokalnom zajednicom, organizacijama civilnog društva i drugima. Prvi dio Izvešća sadržava podatke i informacije o povredama pojedinačnih prava djece, od osobnih, do obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih, ekonomskih, kulturnih i drugih. Slijedi dio o Mreži mladih savjetnika pravobraniteljice, zatim Prijedlozi i preporuke za izgradnju cjelovitog sustava zaštite dječjih prava, koji prikazuje opće inicijative Ureda grupirane prema specifičnim temama. Sljedeći dio odnosi se na upozorenja, prijedloge i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja, zatim slijede naši prijedlozi za izmjenu propisa, prikaz obilazaka institucija i uvjeta u kojima djeca žive ili borave te ostalih aktivnosti vezanih uz zaštitu i promicanje prava djece, uključujući i susrete i suradnju s djecom. Dajemo i prikaz naših aktivnosti na međunarodnom planu te na kraju prikaz rada regionalnih ureda, koji su u 2012. godini obilježili pet godina rada i djelovanja izvan administrativnog sjedišta države. Ovaj sažetak Izvešća donosi skraćeni pregled svih poglavlja. Zbog opširnosti izvješća, u tekstu koristimo akronime i kratice, objašnjene u legendi na kraju izvješća. Iako smo svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, riječi i izrazi korišteni u tekstu izvješća se, radi lakše čitljivosti, podjednako odnose i na ženski i na muški spol. U 2012. godini otvoreno je 2481 novih predmeta, od kojih su 1228 bile prijave povreda pojedinačnih prava djece, a 1253 opće inicijative Ureda.

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) kroz 10 godina

Prijave pojedinačnih povreda prava	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Osobna prava	363	282	244	557	635	625	687	636	753
Prava djece kao članova društvene zajednice		2	4	13	13	13	11	6	11
Obrazovna prava	43	31	56	105	121	187	153	159	161
Zdravstvena prava	10	15	10	22	32	35	21	25	28
Socijalna prava	21	23	14	26	31	48	29	43	42
Ekonomska prava	18	26	9	57	56	55	72	79	93
Kulturna prava	2	2	7	11	15	11	10	8	19
Pravosudno-zaštitna prava	25	4	17	30	37	33	38	55	61
Sigurnost i zaštita djece						12	12	15	13
Diskriminacija						3	3	6	16
Nenadležnost						22	19	16	26
Ostalo	42	31	44	26	49	6	4	6	5
UKUPNO	524	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228

2 Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2012. godine razmatrao 1933 pojedinačne povrede prava djece. Uz 705 predmeta koji su preneseni iz prethodnih izvještajnih razdoblja, Ured je u 2012. godini zaprimio 1228 novih prijava u kojima se ukazivalo na povrede prava 1825 djece.

(5)

Povrede pojedinačnih prava djece

Vrste pojedinačnih prava	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta otvorenih u 2012.	Broj djece 2012.
Osobna prava-ukupno	432	753	1162
Prava djece kao članova društvene zajednice	5	11	14
Obrazovna prava	122	161	182
Zdravstvena prava	25	28	30
Socijalna prava	19	42	69
Ekonomska prava	60	93	174
Kulturna prava	3	19	23
Pravosudno-zaštitna prava	24	61	72
Sigurnost i zaštita djece	9	13	31
Diskriminacija	2	16	29
Nenadležnost	1	26	32
Ostala prava	3	5	7
UKUPNO	705	1228	1825

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U ukupnom broju pojedinačnih predmeta nije iskazano davanje informacija, savjeta i uputa strankama ostvareno u neposrednom kontaktu u prostorijama Ureda ili telefonskim putem (1998), budući da je najčešće riječ o jednokratnim upitima ili dolascima, koji ne zahtijevaju daljnje postupanje.

Od 1228 novozaprimljenih prijava, najveći broj (753) odnosio se na prijave povreda osobnih prava djece. Brojnošću se najviše ističu prijave povezane s problemima u ostvarivanju roditeljske skrbi (403) te prijave zbog nasilja nad djecom i zanemarivanja djece (295). U velikom broju prijavljivane su i povrede prava djece u obrazovnom sustavu (161), povrede ekonomskih prava djece (93) te povrede prava djece u pravosudnom postupku (61).

2.1. OSOBNA PRAVA

Tijekom 2012. godine postupali smo po ukupno 1185 prijava povreda osobnih prava djece, među kojima su 432 prijave prenesene iz prethodnih izvještajnih razdoblja. Novih prijava u 2012. godini bilo je 753, a njima je bilo obuhvaćeno ukupno 1162 djece.

Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava djeteta na život uz roditelje i roditeljsku skrb (403) te prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (295). Zaprimljeno je i 19 prijava povreda prava djeteta na zaštitu privatnosti. U ostalim područjima zaštite osobnih prava djece zaprimljen je manji broj prijava i to za povredu prava djeteta na saznanje vlastitog podrijetla (6), povredu prava na osobno ime (6), udomiteljstvo (6) i posvojenje (6). Pet prijava odnosilo se na povredu prava djeteta na stjecanje državljanstva, po tri su prijave bile vezane uz pravo na život i pravo na prijavu rođenja te jedna uz reguliranje privremenog boravka djeteta.

Osobna prava

(6)

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

OSOBNA PRAVA	2012.	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta otvorenih u 2012.	Broj djece 2012.
Pravo na život		1	3	3
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla		2	6	6
Pravo na prijavu rođenja		1	3	4
Pravo na osobno ime		0	6	6
Pravo na stjecanje državljanstva		2	5	13
Pravo na očuvanje osobnosti		1	0	
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb		195	403	569
Posvojenje		1	6	9
Pravo na zaštitu od nasilja		161	232	396
Zanemarivanje		46	63	125
Skrbništvo		2	0	0
Udomiteljstvo		4	6	8
Pravo na djetetovu privatnost		16	19	22
Ostalo		0	1	1
UKUPNO		432	753	1162

2.1.1 Statusna prava djece

U vezi s ostvarivanjem statusnih prava djece dostavljeno nam je 20 prijava. Zaprimali smo upite o postupku utvrđivanju očinstva djeteta, prijave postupanja centra za socijalnu skrb i matičnog ureda, vezano uz priznanje očinstva od strane osobe koja je lišena poslovne sposobnosti, a upoznati smo i s problemima s kojima se susreću maloljetni roditelji pri utvrđivanju očinstva. Javljali su nam se i roditelji zatečeni činjenicom da se, unatoč postojanju biološkog oca koji s majkom djeteta živi u zajednici te je voljan priznati očinstvo, u matične evidencije kao otac djeteta upisuje majčin bivši suprug, ukoliko je dijete rođeno za vrijeme trajanja majčinog braka ili tijekom 300 dana od njegova prestanka.

2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti

Ured pravobraniteljice za djecu je i u 2012. nastavio pratiti ostvarivanje prava i interesa djece s utvrđenim poremećajem rodne uloge (transseksualizam), budući da pravni status transseksualnih osoba u Republici Hrvatskoj još nije stvarno riješen. Iako je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u studenom 2011. donijelo Pravilnik o načinu prikupljanja dokumentacije o promjeni spola (NN 121/11) njegovom primjenom u 2012. godini otvorena su pitanja koja nadilaze sadržaj samog pravilnika. Potvrdile su se procjene pravnih stručnjaka kako se ovako važna problematika, koja se odnosi na osobni status, nikako nije smjela uređivati podzakonskim propisom, bez sagledavanja prava transseksualnih osoba u cjelini, odnosno, da bi za to bilo potrebno donijeti cjeloviti zakon.

2.1.3 Pravo na privatnost

Roditelji, predstavnici odgojno-obrazovnih, zdravstvenih i ostalih ustanova te građani i djeca obavještavali su nas o povredama privatnosti djece u institucijama, obitelji i najviše u medijima. Iako je brojnim zakonima uređena pravna zaštita djece od nezakonitog napada na njihovu čast i ugled, djeca su nerijetko podvrgnuta samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njihov privatni život. Zaprimito je 19 prijava povreda pojedinačnih prava djece. Radilo se o neprofesionalnom postupanju pojedinaca i nerazumijevanju potrebe i prava djece na privatnost, čuvanja njihovog dostojanstva i ugleda te o nedovoljnoj senzibiliziranosti za rješavanje posebno rijetkih slučajeva koji traže iznimke u postupanju. Prijave su se uglavnom odnosile na fotografiranje i videosnimanje djece, zaštitu osobnih podataka i evidencija o djeci, objavljivanje podataka na webu, Facebooku, Twitteru i You-Tubeu te zaštitu privatnosti temeljem posebnih zakona. Uz pojedinačne prijave, zaprimljen je veći broj komentara o pojedinim javno eksponiranim slučajevima, telefonskih upita i obavijesti o sumnji na povredu prava na privatnost, s molbom za reakciju pravobraniteljice.

2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb ove su godine najčešći razlog obraćanja Uredu. Primili smo 403 prijave, koje se odnose na 569 djece. Djeca su bila prijavitelji u 11 slučajeva. Od 403 slučaja, 34 prijave (9%) odnose se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i njima je obuhvaćeno 47 djece, a 82 (20%) na pravo na uzdržavanje i njima je obuhvaćeno 110 djece. I dalje se najveći broj prijava u ovom području odnosi na pitanja vezana za ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi: ima ih 287 (71%), a obuhvaćaju ukupno 412 djece.

U problematici koja obuhvaća pravo na roditelje i roditeljsku skrb ni ove godine, u odnosu na prethodna izvještajna razdoblja, ne vidimo značajnih pozitivnih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece i ostvarivanju njihovih prava. Prijave se uglavnom odnose na nezadovoljstvo radom centara za socijalnu skrb (CZSS) i sudova, koji su nadležni voditi postupke i provoditi stručne intervencije radi zaštite djece, nepovjerenje u njih te nezadovoljstvo odnosom „drugog“ roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima prekida bračne ili izvanbračne zajednice. I dalje uočavamo nespремnost pojedinih prijavitelja (najčešće roditelja i članova uže obitelji) da preuzmu vlastiti dio odgovornosti za situaciju u kojoj se dijete nalazi te da budu spremni razmotriti i drukčije stavove i mišljenja o položaju djeteta i njegovim potrebama u obitelji.

Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i ostvarivanje njezina sadržaja

Od 34 slučaja koji se odnose na ograničavanje ili oduzimanje prava roditeljima na roditeljsku skrb, 27 se odnosi na povjeravanje djeteta na čuvanje i odgoj zbog oduzimanja prava roditeljima da žive s djetetom i odgajaju ga, dva slučaja se odnose na izricanje mjere lišenja prava na roditeljsku skrb, dok se pet slučajeva odnosi na povjeravanje na čuvanje i odgoj ustanovi za socijalnu skrb djeteta s poremećajima u ponašanju, kojeg roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati. Među 287 predmeta koji se odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi i ove su godine najbrojniji oni koji se odnose na kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb (211). Na donošenje odluke o roditeljskoj skrbi odnosi se 67 predmeta, a bilo je i devet upita o susretima i druženju djece s članovima obitelji (bakama, djedovima, braćom i sestrama). Prijave su se odnosile na ukupno 412 djece.

Postojeća razina zaštite djece suočene s prekidom bračne ili izvanbračne zajednice roditelja i dalje nije zadovoljavajuća. Mnogo je djece (oko 1500 godišnje) kojoj roditelji potpuno uskraćuju ili onemogućuju ostvarivanje susreta i druženja s drugim roditeljem u opsegu koji je određen sudskom odlukom. Nismo zadovoljni ni reakcijama nadležnih tijela koja se u nekim slučajevima vrlo teško izjašnjavaju o tome što je najbolji interes djeteta u aktualnoj životnoj situaciji ili se povlače pod pritiskom manipulativnog roditelja i pokazuju nesigurnost u postupanju usmjerenom na zaštitu djeteta. Stručne intervencije i mehanizmi zaštite djece mogu dati pozitivne rezultate samo ako se provodi stručni rad s roditeljima koji uviđaju negativne posljedice vlastitog ponašanja na dijete, koji su motivirani mijenjati to ponašanje i koji su, uz stručnu pomoć, u stanju sagledati potrebe djeteta i razlikovati ih od vlastitih. Ako, pak, roditelji ne žele surađivati, ni međusobno, niti s CZSS-om, čini se da nema učinkovitih načina zaštite djeteta i njegovih prava. S obzirom na broj djece koja su iz godine u godinu pogođena ovakvim ponašanjem roditelja, krajnje je vrijeme za pronalaženje učinkovitijih mehanizama postupanja nadležnih tijela.

Uzdržavanje

U 2012. postupali smo u 82 slučaja pisanog obraćanja te 120 usmenih (telefonskih i osobnih) obraćanja stranaka u vezi s ostvarivanjem i kršenjem prava djece na uzdržavanje. Pritužbe se uglavnom odnose na dugotrajnost i neefikasnost postupaka. Stranke smo upućivali na mogućnost ishoda privremene mjere, sklapanje nagodbe, zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, pokretanje ovršnih ili kaznenih postupaka, korištenje privremenog uzdržavanja ili na mogućnost obraćanja sudu radi utvrđivanja obveze uzdržavanja baki i djedu. Pritom smo im davali i uputu o mogućnosti korištenja besplatne pravne pomoći, bilo od strane Hrvatske odvjetničke komore (HOK) - koja u ovim postupcima pruža pomoć na temelju inicijative i preporuke pravobraniteljice za djecu - bilo od Ureda državne uprave u županiji, sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Stranke se pritužuju na dugotrajnost parničnog postupka jer, iako su postupci uzdržavanja po svojoj naravi žurni, ponekad sud ni nakon nekoliko godina ne donese odluku niti primjenjuje zakonsku mogućnost i dužnost izricanja privremenih mjera. Povećan je i broj pritužbi na ovršni postupak, a teškoće se javljaju i pri pokušaju ostvarivanja prava na uzdržavanje u kaznenim postupcima protiv obveznika uzdržavanja. Institucije trebaju odlučnije suzbijati namjerna izigravanja zakonskih obveza, i kad je riječ o potpunom izbjegavanju plaćanja uzdržavanja, i kad se ono plaća neredovito i u neujednačenim iznosima.

U svim slučajevima, a naročito kad dijete ne živi s roditeljima, već je povjereno na odgoj i čuvanje drugim osobama, očekuje se veći angažman i uloga CZSS-a u pomoći djeci radi ostvarivanja prava na uzdržavanje. Problemi nastaju i zbog neujednačenog postupanja CZSS-a vezano za ostvarivanje prava na privremeno uzdržavanje, naročito ako obveznik uzdržavanja živi u inozemstvu. O tome smo obavijestili Ministarstvo socijalne politike i mladih (MSPM) te ga potaknuli da CZSS-ima dostavi nputak o postupanju. I dalje su aktualne naše preporuke i prijedlozi da se, prilikom budućih izmjena Obiteljskog zakona, period nakon kojeg je CZSS obvezan osigurati plaćanje uzdržavanja umjesto obveznika uzdržavanja, skрати sa šest mjeseci na tri mjeseca, da se pravo na privremeno uzdržavanje ne ograničava na tri godine te da se povisi iznos privremenog uzdržavanja.

2.1.5 Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje

Sukladno Planu deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. - 2016. (2018.), donesen je početkom 2012. novi Zakon o socijalnoj skrbi uz preporuku da se djeca do sedme godine života uopće ne smještavaju u instituciju, osim u iznimnim situacijama na kratko vrijeme. Novelirani Zakon o udomiteljstvu, donesen sredinom 2012., nije pridonio povećanju broja udomiteljskih obitelji, iako su promjene tome težile. Pojednostavljen je postupak izdavanja dozvola za obavljanje udomiteljstva kod srodničkih obitelji te uvedene i druge promjene, s ciljem poticanja novih obitelji da udomljuju djecu. No, taj se cilj zasad ne ostvaruje, udomiteljska skrb i dalje je neravnomjerno zastupljena u Hrvatskoj, a gotovo uopće ne postoji u Dubrovačko-neretvanskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Primorsko-goranskoj županiji.

Prema istraživanju Ureda pravobraniteljice za djecu na dan 31. prosinca 2012. u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi bilo je smješteno 1046 djece i mladih, od čega se 80,78% djece nalazilo na stalnom smještaju, koji traje u prosjeku više od tri godine. Od tog je broja čak 219 djece mlađe od sedam godina. Tijekom 2012. godine 284 (73,8%) djece i mladih smješteno je u dom temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, a te se odluke o smještaju neredovito preispituju.

Tijekom 2012. primili smo šest prijava potencijalnih **posvojitelja**, posvojitelja i bioloških roditelja djece koji su ukazali na problem zaštite privatnosti posvojene djece i na teškoće s kojima su suočeni posvojitelji koji su se odlučili na međunarodno posvojenje. Biološki roditelji i potencijalni posvojitelji nezadovoljni su procjenama i odlukama nadležnih tijela u postupcima lišenja roditeljske skrbi i postupku posvojenja. Kao i prijašnjih godina, uočavamo da boravak djece u ustanovi za djecu bez odgovarajuće skrbi predugo traje, pri čemu, zbog raznih razloga, u ustanovama i udomiteljskim obiteljima borave i djeca koja imaju ispunjene sve zakonske pretpostavke za posvojenje. Postojeće zakonsko rješenje ne predviđa zaštitu starije djece koja ostvaruju pretpostavke za posvojenje, budući da im izostanak ograničenja maksimalne dobne razlike između posvojitelja i posvojenika ne ide u prilog. Osim uvođenja ograničenja maksimalne dobne razlike posvojitelja i posvojenika, nužan je i intenzivniji angažman CZSS-a u pronalaženju mogućnosti za posvojenje starije djece.

Positivna je zakonska namjera provođenja edukacija za posvojitelje u Obiteljskim centrima, kao i inicijative civilnog sektora u pružanju podrške i pomoći posvojiteljima i djeci. S obzirom na složenost posvojiteljske uloge, važno je i djeci i posvojiteljima osigurati odgovarajuću stručnu pomoć i podršku, kako u periodu prilagodbe, tako i kasnije.

2.1.6 Pravo na zaštitu od nasilja

Tijekom 2012. primili smo 295 prijava nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci, kao i nasilja kojem su djeca svjedočila, što je 8% više nego u 2011. Od toga su se 232 prijave odnosile na nasilje, a 63 na zanemarivanje skrbi o djeci.

Od 232 prijave zbog nasilja nad djecom, 108 se odnosilo na nasilje u obitelji, 68 na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, a pet na nasilje u drugim ustanovama. Preostala 51 prijava odnosila se na nasilje na drugim mjestima te nasilje putem interneta i mobitela. Prema prijavama, 521 dijete bilo je izloženo nekom obliku nasilja. U odnosu na prethodno razdoblje povećan je broj prijava nasilja u obitelji i odgojno-obrazovnim institucijama, dok se broj prijava nasilja u domovima i ostalim institucijama smanjio.

Prijave nasilja i zanemarivanja 2005. - 2012.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Nasilje u obitelji	87	44	127	139	82	75	85	108
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	44	42	53	89	51	83	60	68
Nasilje u drugim ustanovama	10	7	12	12	7	9	11	5
Ostalo nasilje	23	27	43	57	69	49	59	51
Zanemarivanje					50	66	58	63
UKUPNO	164	120	235	297	259	282	273	295

(9)

Praćenje
pojedinačnih
povreda
prava
djece**Nasilje i zanemarivanje u obitelji**

Primili smo 108 prijava nasilja u obitelji, što je za 8% više nego u prethodnoj godini, i odnosi se na 193 djece. Na fizičko nasilje odnosilo se 88 zaprimljenih prijava, 61 na psihičko, 14 na seksualno, 25 na višestruko nasilje te pet na tjelesno kažnjavanje. U više slučajeva prijave članova šire obitelji bile su neosnovane i uglavnom potaknute narušenim obiteljskim odnosima. Posebno zabrinjavaju neutemeljene prijave roditelja, najčešće onog s kojim dijete ne živi, kao i slučajevi u kojima djeca svjedoče nasilju u trenutku preuzimanja ili vraćanja sa susreta i druženja s roditeljem s kojim ne žive. Zabrinjava i to što je tjelesno kažnjavanje djece i dalje u društvu prihvaćeno kao „metoda odgoja“.

Zaprimili smo 61 prijavu za zanemarivanje brige o djeci u obitelji, koje se odnose na 109 djece i dvije prijave za zanemarivanje na drugim mjestima. Od 61 prijave zanemarivanja u obitelji, šest se odnosilo na zanemarivanje skrbi o zdravlju, devet o školovanju, 13 o odgoju, 24 na višestruko zanemarivanje skrbi o djeci, a devet na ostale oblike zanemarivanja.

U 2012. je u nedozvoljenim noćnim izlascima, na području cijele Hrvatske, zatečeno 2738 djece, što predstavlja smanjenje od 9% u odnosu na 2011. Od toga je 1406 bilo izvan kuće uz suglasnost roditelja, a 1111 bez njihova dopuštenja. Osobito zabrinjava to što je među njima bilo i 266 djece mlađe od 14 godina.

Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Tijekom godine postupali smo u 69 slučajeva pojedinačnih povreda prava djece na zaštitu od nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Broj prijava povećan je za 15% u odnosu na 2011. Od toga su se 53 prijave odnosile na nasilje među djecom, 15 na nasilje odraslih nad djecom, a jedna na nasilno ponašanje djeteta prema odraslima. Uz navedenih 15, bilo je još prijava nasilja odgojno-obrazovnih djelatnika nad djecom, koje su evidentirane kao neprimjereno i neetično postupanje odraslih prema djeci (29) te pravo na dostojanstvo djeteta u odgojno-obrazovnom procesu (17), a opisane su u dijelu izvješća o obrazovnim pravima. Prema pojedinačnim prijavama, neki od oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama doživjelo je ukupno 115 djece. No, dio prijava odnosio se na nasilje nad većom grupom djece ili razredom te je ukupni broj djece obuhvaćene nasiljem bio veći.

Nerijetko se u prijavama uočavao sukob roditelja i predstavnika institucija, u kojem se interes djeteta gubio iz fokusa. Česti su bili i pokušaji „rješavanja“ problema na način da dijete prestane ići na nastavu, premještanjem djece žrtava ili počinitelja nasilja u drugu sredinu (razred/vrtić/školu), ali i prijetnjama odvjetnikom ili objavom slučaja u medijima.

I proteklu godinu obilježile su prijave grubih oblika nasilja djece mlađe školske dobi prema djeci i učiteljima te nemogućnost i nesnalaženje sustava u pokušaju rješavanja takvih situacija. U takvim situacijama uočavamo kasno prepoznavanje problema, nepravovremeno i neadekvatno reagiranje na nasilno rješavanje sukoba, nesigurnost u izricanju pedagoških mjera, nesigurnost i dvojbe oko prijava slučaja nadležnim službama, nekoordiniranost s roditeljima i drugim nadležnim službama, nesnalaženje u određivanju primjerenog oblika školovanja za dijete te popuštanje pod pritiskom i prijetnjama roditelja. Takvi slučajevi među učiteljima stvaraju osjećaj nemoći te vlada stajalište kako je potrebno uvođenje novih represivnih pedagoških mjera. Držimo da pojačana represija, bez prevencije i kontinuiranog rada s učenicima, ne rješava uzroke ovakvih problema. Učenike je potrebno usmjeriti na poštovanje školskih pravila, preuzimanje odgovornosti za svoje postupke i promjenu ponašanja, a učitelje educirati i ohrabriti u radu s učenicima koji manifestiraju neprimjerene oblike ponašanja.

Stoga je u rješavanju problema nasilja fokus cjelokupnog društvenog djelovanja nužno usmjeriti na prevenciju, rano detektiranje problema, pravodobno sankcioniranje nasilja te individualni rad s djecom počiniteljima i žrtvama, uz osiguravanje odgovarajućih pravnih propisa primjenjivih u praksi.

(10) Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Prijavljeno nam je nasilje u domu socijalne skrbi, odgojnom zavodu, bolnici, ugostiteljskom objektu, susjedstvu, u gradskom autobusu, na filmskom setu, na ulici i na igralištu. Prijavljivano je nasilje među djecom, nasilje odraslih prema djeci te izloženost djece međusobnom nasilju odraslih osoba.

Praćenje
pojedinačnih
povređa
prava
djece

U slučajevima vršnjačkog nasilja, još nailazimo na zdravstvene djelatnike koji nisu upoznati sa svojim obvezama i potrebom izvješćivanja roditelja djeteta i drugih službi o nasilju, posebice ako postoji sumnja na počinjenje kaznenog djela. Ove spoznaje ukazuju na potrebu učinkovitije edukacije i informiranja djelatnika zdravstva o primjeni protokola koji se odnose na pojavu nasilja.

Prateći pojavnost nasilja odraslih osoba prema djeci izvan obitelji i škole, možemo reći da je stupanj zaštite djece u ovim situacijama nedostatan, ponajprije zbog reakcija institucija koje određena nasilna ponašanja ne prepoznaju kao nasilje i stavljaju ga u domenu narušavanja javnog reda i mira. Negiranjem postojanja nasilja posredno se negira i pravo djeteta da bude zaštićeno od nasilja svake vrste. Nasilno ponašanje odraslih osoba tako postaje primjer prihvatljivog i dopuštenog načina „kaznjavanja“ tuđeg djeteta.

Nasilje putem interneta i mobitela

Primili smo 14 pojedinačnih prijava vezanih za nasilje putem interneta i mobitela, od kojih se 11 odnosilo se internet, a tri na mobitele. Uglavnom su nam se javljali roditelji čijoj su djeci, bez njihova znanja, vršnjaci otvarali lažne profile s pogrdnim nazivima te ih izlagali kolektivnom nasilju, provaljivali u Facebook profil i slali poruke uznemirujućeg i pornografskog sadržaja prijateljima. Unatoč slabostima u zakonodavnoj, praktičnoj i preventivnoj razini zaštite djece od zlouporabe putem interneta, do sada su u Hrvatskoj učinjeni brojni koraci prema unapređivanju te zaštite. I javni i civilni sektor ulažu napore u zaštitne i preventivne aktivnosti u tom području. Činjenica da djeca najveći dio slobodnog vremena provode na internetu, gdje doživljavaju i različite povrede svojih prava, upućuje na potrebu veće odgovornosti i brige cijele društvene zajednice za zaštitu djece u ovom području.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Iako smo primili samo 11 prijava koje se odnose na prava djece kao članova društvene zajednice to, nažalost, ne znači da se u društvu uvažava pravo djece na sudjelovanje. To, naime, može biti i odraz nedovoljne osviještenosti o postojanju tog prava kao i odnosa odraslih prema mogućnosti da se glas djece čuje u društvu. Upravo zbog toga, potrebno je uložiti dodatne napore usmjerene istinskom ostvarenju prava djece na sudjelovanje u donošenju odluka koje ih se tiču. Uz edukaciju i senzibilizaciju odraslih, koji djeci moraju omogućiti sudjelovanje, važno je informirati i osnažiti djecu i mlade za aktivnu participaciju u društvu i pridavati dužnu pažnju mišljenjima koje iskazuju.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

U 2012. primili smo 161 prijavu pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje, što predstavlja 13% od ukupnog broja primljenih prijava te su ove prijave na trećem mjestu po brojnosti. Osim ovih predmeta, postupali smo i prema prijavama koje su se odnosile na cijele odgojno-obrazovne skupine, razrede ili ustanove, a koje bilježimo kao opće inicijative Ureda. Najveći broj prijava odnosi se na prava djece u osnovnoškolskom (81) i srednjoškolskom obrazovanju (44), a potom slijede prijave koje se odnose na predškolski odgoj i obrazovanje (36). Od toga je bilo 17 prijava pojedinačnih povreda prava na dostojanstvo djece u ocjenjivanju i izricanju pedagoških mjera. Od ukupnog broja prijava 38,5% odnosilo se na povrede prava djece s teškoćama u razvoju (62).

Prema sadržaju, prijave su se odnosile na: dostupnost odgoja i obrazovanja; sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete odgoja i obrazovanja; kadrovske uvjete te programe i sadržaje odgoja i obrazovanja; međusobne odnose roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova i primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju (TUR).

Problemi dostupnosti i odgovarajućih kapaciteta ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i osiguravanja odgovarajućih predškolskih programa i dalje su vrlo izraženi, uz sve težu financijsku situaciju osnivača, dječjih vrtića i roditelja. Jedinice lokalne samouprave, zbog nedostatka financijskih sredstava za povećanje kapaciteta predškolskih ustanova, dodatno propisuju razne uvjete za upis i prihvata djece, što rezultira nejednakim mogućnostima za djecu najranije dobi. U osnovnom obrazovanju problem dostupnosti očituje se u nemogućnosti premještanja djece u školu na drugom upisnom području, organiziranja produženog boravka u školi i školskog prijevoza djece. U srednjoškolskom obrazovanju pritužbe se većinom odnose na nemogućnost promjene obrazovnih programa, provedbu državne mature, elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole te na organizaciju i financiranje prijevoza. Problem dostupnosti posebno je izražen u odgoju i obrazovanju djece s TUR, zbog nespremnosti svih razina odgojno-obrazovnog sustava na prilagodbu njihovim potrebama.

Roditelji su se obraćali Uredu ukazujući na neprimjerene sigurnosne i prostorne uvjete u dječjim vrtićima i školama, neuređenost i neograđenost školskih igrališta, na organizaciju rada škole, česte promjene učitelja, formiranje novih razreda, smanjenje broja razrednih odjela, promjenu rasporeda te na okolnost da nisu bili pravovremeno obaviješteni o promjenama. Bilo je i prijava zbog organiziranja sindikalnih sastanaka i prosvjeda za vrijeme nastave u školi te zbog štrajka odgojno-obrazovnih radnika.

Pritužbe na programe i sadržaje odgoja i obrazovanja pretežno su se odnosile na neorganiziranje dopunske i dodatne nastave u školama, organizaciju školskih izleta i ekskurzija, preopterećenost satnice te opterećenost učenika preteškim i preopširnim nastavnim sadržajima i teškim školskim torbama, zatim na promidžbu i prodaju u školama te na povrede prava djece na natjecanjima. U 2012. godini napokon je uveden zdravstveni odgoj u osnovne i srednje škole kao obvezan nastavni sadržaj koji se poučava u okviru postojećih predmeta u školama i na satu razrednika kroz četiri modula. Započela je i eksperimentalna provedba građanskog odgoja i obrazovanja. Način uvođenja i sadržaj zdravstvenog odgoja, točnije njegova četvrtog modula Spolna/rodna ravnopravnost i spolno odgovorno ponašanje, izazvao je brojne polemike i protivljenja pojedinih udruga, roditelja i crkvenih vlasti, nekih odgojno-obrazovnih radnika i dijela javnosti. Držimo da program zdravstvenog odgoja, kao i njegov integralni dio - spolni odgoj, treba biti dostupan svim učenicima, kao što su i drugi programi, predmeti i oblici neposrednog odgojno-obrazovnog rada, neovisno o suglasnosti roditelja, u skladu s pravom djeteta na informacije koje su važne za zaštitu njegova zdravlja i koje upućuju na važnost odgovornog spolnog ponašanja. MZOS i AZOO trebaju pružiti kvalitetnu pripremu i kontinuiranu stručnu potporu nastavnicima i stručnim suradnicima koji će izvoditi nastavu ovih sadržaja.

Odgojno-obrazovne ustanove i roditelji obraćali su se Uredu obavještavajući nas o nedostatku stručnih suradnika (pedagoga, psihologa, stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila), ali i pomoćno-tehničkog osoblja, tražeći pomoć i intervenciju pravobraniteljice kako bi im se odobrilo zapošljavanje potrebnih kadrova. Problem nedostatka stručnih suradnika posebno je izražen u manjim mjestima i na otocima te u odgojno-obrazovnom radu s djecom s TUR.

Veliki broj prijava odnosio se na neprimjereno, neprofesionalno i neetično postupanje odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci te na postupanja u procesu praćenja i vrednovanja učenika. Izostanak odgovarajuće regulative, uz nedostatne kompetencije djelatnika škola, otežava pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece. Zato kontinuirano naglašavamo potrebu stručnog osposobljavanja i usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika u području ljudskih prava i prava djece te jačanja stručnih kompetencija, kao i nužnost uspostave sustava vrednovanja rada i licencije za rad učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja.

Na temelju višegodišnjeg praćenja pritužbi zaključujemo da brojni problemi izvire iz nesuradnog odnosa roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, iz nedostatka odgovarajuće, na dijete usmjerene komunikacije, kao i iz neinformiranosti roditelja, a ponekad i samih odgojno-obrazovnih radnika o ulozi škole i odgojno-obrazovnih radnika u odgoju i obrazovanju djeteta. Veliki broj nesporazuma i sukoba moguće je prevenirati i otkloniti uspostavljanjem suradnje roditelja i škole već na početku školske godine i informiranjem roditelja o pravima i obvezama učenika, škole i roditelja.

Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

Od ukupnog broja prijava pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje 62 prijave (38,5%) odnosile su se na povrede prava djece s TUR. Dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja otežana je zbog nedostatnog

kapaciteta i nedostatka stručnih suradnika, prekapacitiranosti vrtića, nedovoljno kvalitetne komunikacije između roditelja i vrtića, kao i finansijskih teškoća pojedinih lokalnih zajednica, koje ne mogu osigurati potreban normativ stručnih djelatnika i asistenata za ostvarivanje prava na inkluzivni predškolski odgoj. Najveći udio povreda prava djece s TUR zamijećen je unutar sustava osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja (56,5%) zbog nepostojanja adekvatnog podzakonskog propisa kojim bi se reguliralo obrazovanje učenika s TUR. Jedan od najčešćih problema je nemogućnost ostvarivanja prava na pomoćnika u nastavi, a problemi nastaju i pri ostvarivanju odgojno-obrazovnih sadržaja, zbog nedostatnih kompetencija djelatnika te neodgovarajućih prostornih i kadrovskih uvjeta.

U sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, najveći dio pritužbi odnosi se na elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole te na povrede prava pri postupcima upisa u srednje škole. Nedostatna razmjena informacija, suradnja i koordinacija među sustavima okosnice su kršenja prava u sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja djece s TUR.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

Na povrede zdravstvenih prava odnosilo se 28 pojedinačnih prijava kojima je bilo obuhvaćeno 30 djece. Najviše prijava odnosilo se na postupke zdravstvenih djelatnika prema djeci pacijentima te nedostatak određenih vrsta stručnjaka, posebno ortodonata, logopeda, pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i stručnjaka za mentalno zdravlje djece. Postoji potreba za pružanjem psihološke pomoći teško oboljeloj djeci i njihovim roditeljima. Zdravstvena zaštita djece stranog državljanstva ovisi o plaćanju mjesečnih doprinosa, koje roditelji često nisu u mogućnosti podmiriti. Primjena nekonvencionalnih metoda liječenja djece i dalje nije regulirana, a roditelji sve češće putem humanitarnih akcija prikupljaju sredstva potrebna za liječenje djece u inozemstvu. U tim se akcijama izlažu djetetovi problemi putem medija te je nužno pritom zaštititi njegovu privatnost i dostojanstvo. Djeci i roditeljima potrebni su i podrška i kvalitetno informiranje o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja i naknade troškova liječenja u inozemstvu. Pozitivne su aktivnosti usmjerene unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine u što bi svakako trebali biti aktivnije uključeni roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Prijavljene povrede socijalnih i ekonomskih prava djece u pravilu se odnose na ostvarivanje imovinskih prava djece i njihovih obitelji, materijalni status uzrokovan gospodarskom krizom i stanjem u društvu te na ostvarivanje prava djece na primjereni životni standard. Primili smo 135 prijava povreda pojedinačnih prava djece, što je 10% više nego u prethodnoj godini, a odnosi se na ukupno 243 djece.

U 42 slučaja bila su povrijeđena **socijalna** prava, a prijave su se odnosile na povrede prava na korištenje povlastica socijalne sigurnosti djece, kao što su: jednokratna novčana pomoć, pomoć za uzdržavanje, doplatka za pomoć i njegu, osobna invalidnina, stjecanje statusa roditelja njegovatelja, prava koja roditelji ostvaruju u skladu sa Zakonom o roditeljskim potporama te prava na ostvarivanje dječjeg doplatka i obiteljske mirovine.

Povrede **ekonomskih** prava djece (93), odnosile su se na povredu prava na primjeren životni standard (52), na gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova uključujući i neprimjereno oglašavanje (21) te zaštitu imovinskih prava djece (20).

Prijave zbog deložacija, ovrha, ugrožavajućih stambenih uvjeta u kojima roditelji žive s malodobnom djecom te egzistencijalne ugroženosti djece (zbog gubitka zaposlenja roditelja, neostvarivanja prava na uzdržavanje djece ili zbog toga što roditelji nisu u mogućnosti otplaćivati vlastiti ili tuđi kredit) bile su česte u 2012. godini, u kojoj se sve veći broj građana susreo sa siromaštvom, koje teško pogađa i djecu, umanjuje njihove šanse za preživljavanje i razvoj te je uzrok kršenja mnogih njihovih prava.

U području gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova Ured je postupao po prijavama koje se odnose na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavaca, povredu prava učenika pri obavljanju stručne prakse, sudjelovanje djece u kulturnim i umjetničkim aktivnostima i zaštitu djece koja prose. Sud-

jelovanje djece u kulturnim, umjetničkim, promidžbenim, pa i sportskim aktivnostima nije popraćeno sveobuhvatnim normativnim okvirom zaštite djece niti potrebnim nadzorom nad tim aktivnostima, na što smo upozorili i u prošlogodišnjem Izvješću. Budući da nismo uočili pomake u reguliranju ovog područja, početkom 2013. ponovili smo našu zakonodavnu inicijativu, zatraživši od MRMS-a i MSPM-a poduzimanje aktivnosti i koordinirano djelovanje nadležnih tijela radi donošenja propisa za sveobuhvatno uređenje zaštite djece u ovom području.

Na zaštitu imovinskih prava djeteta odnosilo se 20 prijava, a naša postupanja odnosila su se na upite oko raspolaganja imovinom djece i zaštite njihovih imovinskih prava, objavu imena djece na listi poreznih dužnika i zaštitu djece kod otkupa predmeta od plemenitih kovina. Najveći broj aktivnosti bio je vezan za primjenu Obiteljskog zakona u pogledu prava roditelja u raspolaganju imovinom djeteta. Proteklih godina nadležno ministarstvo u nekoliko je navrata davalo mišljenje o primjeni ove zakonske odredbe, da bi u listopadu 2012. odlučilo da roditelji mogu bez traženja odobrenja CZSS-a raspolagati novčanim sredstvima maloljetnog djeteta do 10.000 kuna na mjesec, godišnje do 120.000 kuna. Kako je riječ o velikom iznosu, otvara se prostor za manipulaciju na štetu djeteta, budući da zakon ne predviđa pravovremenu zaštitu niti jamstvo povrata djetetovog novca u slučaju zloupotrebe ili gubitka uslijed pogrešne procjene, životnih okolnosti i tržišnih prilika, ponovno smo pozvali MSPM da preispita svoj stav te da iznos, do kojeg roditelji mogu slobodno raspolagati imovinom djece, uskladi s realnim životnim okolnostima.

Bavili smo se prijavama i općim inicijativama zbog oglašavanja proizvoda i usluga u odgojno-obrazovnim ustanovama, neprimjerenih sadržaja televizijskih reklama i oglasnih stranica teleteksta, oglašavanja piva, duhanskih proizvoda, pirotehničkih sredstava i djelatnosti otkupa predmeta od srebra i zlata. Na podizanje standarda u ovom području tržišnih komunikacija svakako mogu utjecati i prijave građana, koji upozoravaju na zlouporabu djece u marketinške svrhe i neetično oglašavanje usmjereno na djecu.

2.6 KULTURNA PRAVA

Ured je u 2012. godini postupao u 19 pojedinačnih prijava kršenja kulturnih prava djece. Prijavitelji su ukazivali na nepravilnosti u suđenju u sportu, neprimjerena postupanja trenera, nemogućnost ispisa djece iz sportskih klubova, neuređenost dječjih igrališta, nedostatak prostora za provođenje slobodnih aktivnosti, problem organizacije nastave vjeronauka, neprimjereni odnos svećenika prema djeci i drugo. Još uvijek nedostaju odgovarajući pravni propisi koji bi jamčili bolju zaštitu djece u području slobodnog vremena djece, a postojeći propisi ostavljaju prostor za različito tumačenje pa zaštita interesa i dobrobiti djeteta najčešće ovisi o odgovornosti pojedinaca, odnosno senzibiliziranosti, motivaciji i informiranosti roditelja i voditelja određenih aktivnosti. I dalje svjedočimo brojnim problemima organizacije slobodnog vremena posebice u manjim mjestima i na otocima. Nužno je raditi na osvještavanju obitelji, odgojno obrazovnih ustanova i cjelokupnog društva o važnosti slobodnog vremena za razvoj djece i mladih, kao i aktivnog sudjelovanja djece u društvu. Tek osiguravanjem dobre pravne regulative, adekvatnih prostornih, sigurnosnih i kadrovskih uvjeta biti će ostvarene pretpostavke za potpunu implementaciju kulturnih prava djece.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Tijekom godine primili smo 61 prijavu povreda prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava djeteta na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (18) te povredu prava na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe (15). Na povredu prava na suđenje u razumnom roku odnosilo se devet prijava, na povredu minimalnih jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno osam, a na povredu prava djeteta oštećenika šest. U manjem broju bile su zastupljene pritužbe na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine (3), na neodgovodu pravnu pomoć (1) i zaštitu djeteta svjedoka (1).

2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

Prema podacima MUP-a, u 2012. godini prijavljeno je počinjenje 2562 kaznena djela na štetu djece. Djeca su najčešće bila žrtve kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži (1861) te kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (339).

Navodno neprimjereno postupanje policijskih službenika, sudaca i djelatnika CZSS-a prilikom saslušanja djeteta oštećenog kaznenim djelom najčešći je razlog obraćanja Uredu. Roditelji često izražavaju ljutnju i nezadovoljstvo zbog

načina na koji se djeca tretiraju u postupku, osobito zbog učestalosti ispitivanja, pozivanja djece radi svjedočenja te sporosti procesuiranja počinitelja. Uloga djeteta kao nositelja određenih prava u pravosudnom postupku i dalje je ne-definirana pa je nužno donošenja posebnog propisa kojim će se regulirati procesna pravila temeljem kojih će dijete ostvariti pravo na sudjelovanje, jasno definirati uvjete koje mora ispunjavati osoba imenovana za posebnog zastupnika djeteta te formirati listu licenciranih stručnjaka s koje bi se imenovao posebni zastupnik djeteta u sudskim i upravnim postupcima. Nužno je i osnivanje obiteljskih sudova s posebno specijaliziranim i senzibiliziranim kadrovima i dječji prilagođenim prostorima.

Zbog neodgovarajućih prostornih, tehničkih i kadrovskih uvjeta, tretman djeteta svjedoka ili žrtve u kaznenom i prekršajnom postupku je zabrinjavajući. Neki sudovi nemaju odjele za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama, zaposlene stručne suradnike niti opremu za videokonferencijsku vezu ili je oprema dotrajala i kvari se, zbog čega se rasprave odgađaju ili se dijete ispituje bez ovakve dodatne zaštite. Često se saslušanjem djeteta u prisutnosti socijalnog radnika zadovoljava forma zaštite djeteta, no upitno je koliko je takva zaštita kvalitetna jer djelatnici CZSS-a nisu posebno osposobljeni za zastupanje djeteta u pravosudnom postupku, osobito u vezi s procesnim pravima djeteta. Iako je uloga odjela za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama važna, ona se svodi na pružanje praktičnih informacija i emocionalnu podršku u fazi istrage i glavne rasprave. No, djelatnici tih odjela nisu ovlašteni provoditi psihološko savjetovanje ni psihoterapiju, davati pravne savjete ni razgovarati sa svjedokom o njegovom iskazu pa tako ne mogu djetetu žrtvi osigurati zakonom zajamčenu pomoć savjetnika u svrhu davanja iskaza niti djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć.

I nova zakonska rješenja, koja djetetu žrtvi kaznenih djela jamče pravo na opunomoćenika u kaznenom postupku, u provođenju pokazuju brojne slabosti. Uloga opunomoćenika nije jasna ni razrađena, a nisu precizirane ni kvalifikacije koje opunomoćenik mora imati. Zbunjujuća je i mogućnost korištenja prava na opunomoćenika pa neki suci djetetu dodjeljuju opunomoćenika samo ako to roditelji djeteta žele, dok drugi to čine po službenoj dužnosti neovisno o volji roditelja. S obzirom na brojne nedostatke, potrebno je uložiti još mnogo truda na uspostavi kvalitetnog sustava zaštite djeteta svjedoka kojim će svakom djetetu biti zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama.

Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Prema podacima MUP-a, tijekom 2012. prijavljeno je 339 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa na štetu djece. Najviše je prijavljeno kaznenih djela bludnih radnji (106) i kaznenih djela spolnog odnošaja s djetetom (70). Prijavljeno je i 49 kaznenih djela dječje pornografije na računalnom sustavu i mreži, 46 slučajeva zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom te 24 silovanja.

U pojedinim slučajevima pritužbe Uredu su se odnosile na postupanja nadležnih tijela u provođenju postupaka, osobito zbog dugotrajnosti postupka. Ured pravobraniteljice za djecu aktivno je sudjelovao svojim prijedlozima i mišljenjima u izmjenama kaznenog zakonodavstva i drugih propisa koji se izravno ili neizravno odnose na zaštitu djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja. Prilikom promjena Kaznenog zakona tražili smo da kazneni progon počinitelja spolnih delikata na štetu djeteta ne zastarijeva, da se dobna granica u kojoj dijete može dati pristanak na spolni odnos s odraslom osobom povisi s 14 na 16 godina, da se produži trajanje zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora, kao i da se omogući da se takav nadzor može provoditi i nad počiniteljima kojima je izrečena kazna zatvora u kraćem trajanju. Zalagali smo se da se u zakonskom tekstu zadrži kaznena odgovornost za neprijavlivanje počinjenja kaznenog djela na štetu djeteta i onih osoba koje su s počiniteljem u posebnoj relaciji, poput ispovjednika i odvjetnika. Predložili smo i da se kaznena odgovornost za neprijavlivanje kaznenog djela nad djetetom, neovisno o težini djela, proširi na sve građane kako bi se što veći broj slučajeva otkrio, djeca zaštitila, a počinitelji procesuirali. Zalagali smo se i za uspostavu posebne baze podataka o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece.

Stupanjem na snagu Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, koji se u medijima najavljuje kao „registar pedofila“, a u čijoj izradi smo aktivno sudjelovali, stvorili su se uvjeti za poboljšanje zaštite djece. Na našu je inicijativu proširen krug onih koji mogu tražiti podatke iz kaznene evidencije, proširen je krug kaznenih djela za počinjenje kojih se mogu tražiti provjere u kaznenoj evidenciji te je produženo vrijeme čuvanja podataka pa tako i njihove dostupnosti. Nažalost, naš prijedlog da se podaci o počiniteljima spolnih delikata u kaznenoj evidenciji čuvaju trajno, kako bi bili dostupni za provjeru i nakon nastupa rehabilitacije, nije prihvaćen. Time je i dalje ostala otvorena mogućnost da počinitelj spolnog delikata na štetu djeteta, nakon nastupa rehabilitacije, kad više nije moguća provjera njegove kriminalne prošlosti, posvoji dijete, postane udomitelj ili se zaposli na poslovima u dječjem vrtiću, školi, dječjem domu ili drugim poslovima koji uključuju neposredni kontakt s djetecom.

Zabrinjavaju nas i propusti u zakonskoj uređenosti nekih područja, poput sporta, obrazovanja i socijalne skrbi, kojima se otvara prostor da počinitelji spolnih delikata mogu raditi s djecom i nakon što je utvrđena njihova krivnja. Zabrinjava i to što nije omogućena suspenzija osobe, za koju postoji sumnja da je počinila kazneno djelo na štetu djeteta, samim započinjanjem kaznenog progona. I način na koji se u praksi provode odredbe pojedinih zakona u vezi s ograničenjem zapošljavanja počinitelja kaznenih djela na poslovima u kojima dolaze u kontakt s djecom zabrinjavajući je jer odgovorne osobe najčešće provjeravaju kandidata za obavljanje određenih poslova samo na temelju „potvrde o nekažnjavanju“ kojom se dokazuje da protiv određene osobe nije u tijeku kazneni postupak te da joj nije izrečena nepravomoćna presuda. Ta potvrda, međutim, ne predstavlja dokaz da ta osoba nije pravomoćno osuđena za počinjenje kaznenog djela što se često njome neosnovano pretpostavlja.

2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih i prekršajnih djela

Najčešće pritužbe kršenja prava djece u sukobu sa zakonom bile su nam upućene od strane roditelja, a odnose su se na postupanje policije. Razlozi pritužbi su upućivanje neprimjerenih riječi, ispitivanje privedene djece bez nazočnosti roditelja ili djelatnika CZSS-a te dolazak službenika policije na radno mjesto roditelja. U svojim izvješćima PU su negirale nezakonitost postupanja u svim slučajevima te smo prijavitelje upućivali na obraćanje Ravnateljstvu policije. Susretali smo se i s prijavama roditelja koji su tvrdili da su zbog površnog rada policijskih službenika njihova djeca, koja nisu kazneno odgovorna, bila neosnovano osumnjičena za počinjenje kaznenog djela, što je dovelo do pokretanja građanskih parnica protiv roditelja radi naknade štete.

Obraćali su nam se i odgajanci odgojnog zavoda za mušku populaciju s pritužbama na vršnjačko nasilje i nasilje službenika osiguranja. Unatoč postojećim programima usmjerenim na suzbijanje vršnjačkog nasilja i stalnim edukacijama službenika u radu s odgajanicima držimo da je nužno unapređivanje ovog segmenta izvršenja odgojne mjere. U više navrata smo upućivali i preporuke za unapređivanje cjelokupnog izvršenja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju jer su prostorni, materijalni i kadrovski uvjeti neodgovarajući.

Najdrastičnije kršenje pravosudnih prava predstavlja izvršenje mjere istražnog zatvora koje nije u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima. Djeca su smještena u sobama s punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, nisu obuhvaćena planskim tretmanom, a prekidaju i školovanje. Problem je dodatno naglašen kad postupak traje više mjeseci, ponekad i godinu dana. Na tu smo situaciju u više navrata upozoravali nadležna tijela, no pitanje istražnog zatvora još nije adekvatno riješeno. Zatražili smo i osnivanje zatvorene zavodske ustanove koju predviđa novi ZSM, a u koju bi djeca trebala biti upućena prilikom lišenja slobode za vrijeme trajanja kaznenog postupka.

Prema našim saznanjima, izvršenje nekih alternativnih mjera temeljem ZSM-a otežano je zbog nedostatka mjesta na koje se djeca mogu uputiti na izvršenje posebnih obveza humanitarnog rada ili poslova komunalnog ili ekološkog značenja te posebne obveze uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

U području zaštite sigurnosti djece primili smo 13 prijava povreda prava djece, kojima je bilo obuhvaćeno 31 dijete. Obraćali su nam se roditelji ili djeca osobno tražeći zaštitu vezano uz stradanje djece u prometu; opasnosti na igralištu i u igraonicama; problematiku nestale djece te štetnih i ugrožavajućih utjecaja (onečišćenje zraka - imisije, štetni materijali, uređaji, postrojenja, mine, oružje i opasne životinje). Osim rada po pojedinačnim povredama, bavili smo se i prijavama ugroženosti većih skupina djece.

Sigurnost djece u **prometu** nije dostatna, a djeca su najviše ugrožena prijevozom vozilima koja ne udovoljavaju uvjetima za prijevoz djece, prijevozom većeg broja djece od dopuštenog te nedostatnom cestovnom infrastrukturom. Osim potrebe pojačanog nadzora nad poštovanjem propisa kojima se uređuje organizirani prijevoz djece i razvijanja i unapređivanja cestovne infrastrukture, dodatne je napore potrebno uložiti u zaštitu djece u vožnji biciklima te u prijevozu djece osobnim vozilima i u organiziranom prijevozu. Najveću ulogu u tome, osim zakonodavca i proizvođača nadzora, imaju roditelji, odgojno-obrazovne ustanove i njihovi osnivači te prijevoznici.

Primamo i upite građana o mogućnostima i uvjetima za otvaranje **dječje igraonice**, o dozvolama potrebnima za rad igraonica i državnim tijelima nadležnim za njihovo izdavanje, kao i obavijesti o nepostojanju dječjih igrališta i o neodgovarajućim i neodržavanim prostorima za dječju igru. Uočava se pravna neuređenost, neujednačena praksa i

ugroženost sigurnosti djece u ovim aktivnostima. Unatoč više puta ponovljenim upozorenjima o potrebi uređenja ovog područja, nadležna tijela ne postupaju po našim preporukama. Očekujemo da će se u 2013. napokon pristupiti izradi zakona o dječjim igralištima i igraonicama.

(16) Djeca evidentirana kao „**nestala**“ osobito su ranjiva skupinu. Napuštanjem doma ona su prepuštena ulici, često bez odgovarajućeg smještaja i skrbi te izložena brojnim rizicima i opasnostima, a sadašnji sustav, unatoč nekim pomacima, poput uspostave Nacionalne evidencije nestalih osoba (NENO), pokazuje brojne slabosti. U praksi se ponekad pokazuje nedovoljan angažman i propusti policije u traženju nestale djece, osobito one koja su u bijegu iz ustanove ili imaju probleme u ponašanju. Ured se već dvije godine zalaže za uspostavu jedinstvene telefonske linije 116000 i osnivanje Nacionalnog centra za nestalu djecu, po uzoru na praksu pojedinih država. Vladi RH uputili smo preporuku da se taj projekt predvidi kao jedna od mjera budućih strategija i planova koje se odnose na zaštitu djece te da se osigura njezino efikasno provođenje. Unatoč podržanoj preporuci i načelno iskazanoj nužnosti uspostave jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu, što je i međunarodna obveza Hrvatske kao članice Europskog vijeća za elektroničke komunikacije, još uvijek nema pomaka.

Praćenje
pojedinačnih
povređa
prava
djece

Obaviješteni smo o ugroženosti prava djece na **zdrav okoliš** zbog rada rafinerija u Bosanskom Brodu i Sisku. Hrvatskom Saboru - Odboru za zaštitu okoliša i prirode te nadležnim ministarstvima (MZOP, MVEP, MSPM, MZ) preporučili smo stoga žurno poduzimanje predviđenih potrebnih aktivnosti radi smanjenja onečišćenja, sukladno važećim europskim zakonima i normama. Djeca su i u drugim mjestima bila izložena štetnom utjecaju imisija (onečišćenog zraka) uslijed nepravilnog odlaganja i zatrpavanja otpada u blizini naseljenih mjesta (Jakuševac/Zagreb i Viškovo/Rijeka). Gradovi i županije propustili su pravovremeno riješiti pitanje daljnjeg odlaganja otpada na odlagalištima, kao i drugih mogućih *divljih* odlagališta. Najavljena sanacija/zamjena krovništa od azbestnih ploča na vrtićima te osnovnim i srednjim školama, o kojoj smo pisali u prošlogodišnjem izvješću, još nije gotova.

Sigurnost djece ugrožena je i u blizini opasnih postrojenja i nerazminiranih površina. Pogibija djeteta uslijed strujnog udara, izravnim doticanjem strujnog voda na nedovoljno zaštićenoj mjesnoj trafostanici, bila je povod jednoj od naših inicijativa. Opasnost od minsko-eksplozivnih sredstava za djecu i dalje postoji, prvenstveno zbog sporog razminiranja minski sumnjivih površina, uvjetovanog nedovoljnim izdvajanjem i prikupljanjem financijskih sredstava za razminiranje. Djeca su izložena opasnostima i od oružja, a primali smo i prijave roditelja, građana i udruga o opasnostima od životinja (pasa, vukova i medvjeda). Neke od tih prijava ukazale su na problem u primjeni Zakona o zaštiti životinja te problem postupanja sa zaštićenim vrstama.

2.9 DISKRIMINACIJA

Tijekom godine postupali smo po Zakonu o suzbijanju diskriminacije (ZSD) u 16 slučajeva. Pored toga, u 2012. su prenesena dva slučaja iz prethodne godine o kojima smo kasnije primali obavijesti o postupanju nadležnih tijela. U odnosu na prethodne godine, broj ovih prijava je udvostručen. U 13 slučajeva prijavljeno je diskriminatorno postupanje u području obrazovanja, u jednom slučaju u području socijalne sigurnosti (socijalne skrbi), a u dva slučaja nije određeno područje diskriminacije jer se radilo o diskriminatornom postupanju općenito. U sedam slučajeva osnova pritužbe za diskriminaciju bila je etnička pripadnost, u dva slučaja obrazovanje, a ostale su se pritužbe odnosile na diskriminatorno postupanje po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta te rodnog identiteta ili izražavanja. U jednom slučaju nije bilo moguće utvrditi osnovu pritužbe. Vidljivo je da u nekim slučajevima pritužitelji koriste institut diskriminacije pored isticanja drugih povreda prava djece, bez postojanja diskriminacijske osnove i bez stvarne namjere da se povreda propituje u kontekstu suzbijanja diskriminacije. U takvim slučajevima, kao i onima u kojima nije utvrđena osnovana sumnja na diskriminaciju iz ZSD-a, Ured je postupao prema ovlastima iz Zakona o pravobranitelju za djecu.

2.10 OSTALA PRAVA I NENADLEŽNOST

U nekim slučajevima (31) prijavitelji su se obraćali Uredu pravobraniteljice tražeći pomoć u rješavanju problema koji se ne mogu povezati s pravima djece. Odrasle osobe su tako tražile pomoć u vezi sa svojim osobnim pravima, poput prava iz zdravstvene zaštite, zaštite privatnosti ili prava iz radnih odnosa. Nerijetko nam se obraćaju mlađe punoljetne osobe, vezano uz njihovo pravo na uzdržavanje ili na zaštitu od nasilja u obitelji. Iz njihovih

obraćanja proizlazi da nedostaju punktovi na kojima bi mogli naći informacije o svojim pravima, poput prava na ostvarivanje uzdržavanja te bi bilo korisno kad bi takve informacije mogli naći na web stranicama nadležnog ministarstva. Prijaviteljima smo, kad god je bilo moguće, dali savjet ili ih uputili na mjesta na kojima mogu potražiti rješenje svojih problema.

3 Mreža mladih savjetnika (MMS) - dječje sudjelovanje

Mreža mladih savjetnika (MMS) pravobraniteljice za djecu, stalno je savjetodavno tijelo koje okuplja djecu iz cijele Hrvatske. Formalno MMS djeluje od rujna 2010. Mrežu čini 25 djece u dobi od 12 do 18 godina, koja svoju savjetničku ulogu ostvaruju putem elektroničkog foruma te u susretima s djelatnicima Ureda pravobraniteljice za djecu, gdje razmjenjuju mišljenja. Često i sami predlažu teme za raspravu i aktivnosti MMS-a, a predlažu i neke aktivnosti. Oni su savjetnici i suradnici, ali i ambasadori pravobraniteljice jer svojim vršnjacima prenose informacije o našem radu, o dječjim pravima i njihovoj zaštiti. Svaki član MMS-a zastupa vlastito mišljenje, predstavlja sebe samog i upoznaje pravobraniteljicu sa svojim stajalištem o položaju djece u društvu te o svemu što je, po njegovom mišljenju, važno i potrebno djeci. Protjeklo izvještajno razdoblje obilježeno je izborima *Druge generacije MMS-a*. Između 147 prijava, članovi *Prve generacije MMS-a* su s pravobraniteljicom i odraslim savjetnicama izabrali 25 mladih savjetnika i savjetnica pravobraniteljice.

Na osnivačkom sastanku, održanom u prosincu 2012., djeca članovi MMS-a zajednički su, uz upoznavanje i definiranje pravila rada, pripremali elemente svoga akcijskog plana za sljedeću godinu, pri čemu su se usmjerili na četiri osnovne teme: obrazovanje, zdravlje, prevenciju nasilja te sigurnost djece na internetu. Osmišljavali su i način na koji će sami u svojim sredinama predstaviti rad Ureda i MMS-a. Na forumu su MMS-ovci izrazito aktivni i pokazuju vrlo široki spektar interesa. Teme o kojima raspravljaju su korištenje mobitela u školi, zdravstveni i građanski odgoj, odnos profesora prema učenicima, preopterećenost gradivom, kriteriji ocjenjivanja, upis u srednje škole, odluka o ukidanju zaključivanja ocjena na polugodištu, potreba zaštite učeničke privatnosti, potreba zaštite djece od svih oblika nasilja, kako spriječiti fizičko nasilje među djecom i drugo. Bavili su se i pitanjima vezanim za: doniranje sredstava za liječenje djece, maloljetničke trudnoće, pretilost djece, organiziranu prehranu djece u osnovnim i srednjim školama, ravnopravnost spolova, poštovanje dječjih prava, prava djece s TUR i osobne asistente, zaštitu djece razvedenih roditelja. Njihova mišljenja izrazito su nam vrijedan izvor informacija i putokaz za djelovanje u zaštiti prava i interesa djece, a njihove aktivnosti u školama su dragocjena pomoć i oslonac.

4 Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

4.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Još uvijek zamjećujemo visoku razinu kršenja prava djece romske nacionalne manjine u području prava na obrazovanje, ostvarivanja roditeljske skrbi, ekonomskih prava i prava na zaštitu od nasilja te prava na zaštitu od nediskriminacije. Stoga smo državnim, regionalnim i lokalnim tijelima upućivali preporuke usmjerene na unapređivanje položaja djece romske nacionalne manjine. Očitovali smo se i u povodu izrade Nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2013. do 2020. te predložili mjere u kreiranju njezinog izvedbenog dokumenta za razdoblje od 2013. do 2015. Izvijestili smo o svojim aktivnostima kojih smo bili nositelji temeljem Nacionalnog programa za Rome za 2010. i 2011. Obišli smo dva romska naselja u Slavoniji i upoznali se s njihovim problemima - lošim uvjetima stanovanja, nezaposlenošću, siromaštvom i socijalnom isključenošću.

Osvarivanjem prava djece srpske nacionalne manjine bavili smo se prateći školovanje djece u Vukovaru na srpskom jeziku i pismu po modelu A. Rezultati longitudinalnog znanstvenog istraživanja pokazali su da odvojeno školovanje djece srpske nacionalne manjine i većinske djece ne pridonosi njihovoj socijalnoj integraciji u nacionalno podijeljenoj zajednici. Istraživanje upućuje i na to da se škola, ne dovodeći u pitanje manjinska prava na posebne oblike obrazovanja, može iskoristiti kao prostor za socijalnu integraciju mladih.

Obilascima dviju manjinskih odgojno-obrazovnih institucija, mađarske u Osijeku i talijanske u Bujama, uvjerali smo se u kvalitetno ostvarivanje obrazovnih prava djece pripadnika ovih dviju nacionalnih manjina.

4.2 PRAVA DJECE S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Ured je postupao u 50 predmeta zaštite prava i interesa djece s problemima u ponašanju kojima je bilo obuhvaćeno 52 djece. Lokalna zajednica i odgojno obrazovne institucije još uvijek nemaju dovoljno razvijenih, strukturiranih i organiziranih preventivnih programa za sprečavanje i suzbijanje problema u ponašanju djece. Škole ne nalaze dovoljno učinkovite načine u nošenju s ovom pojavom, posebice u slučajevima nasilja te se ova djeca u školi najčešće doživljavaju kao *ometajući čimbenik* kojeg se treba riješiti i prepustiti ga socijalnoj skrbi, zdravstvu ili pravosuđu. Susretali smo se i s djecom čiji se problemi u ponašanju mogu dovesti u izravnu vezu s neučinkovitom obiteljsko-pravnom zaštitom u slučajevima zanemarivanja i zlostavljanja u obitelji te visoko konfliktnog razvoda braka roditelja. Zakašnjele i nedovoljno učinkovite mjere institucija znatno su pogodovale pojavi niza emocionalnih i ponašajnih teškoća djeteta.

Podržavamo plan transformacije i deinstitutionalizacije, koji MSPM provodi u odnosu na domove u nadležnosti socijalne skrbi, budući da je djeci s problemima u ponašanju učinkovitije i humanije pružiti pomoć u krugu obitelji. U tu svrhu nužno je razviti više servisa za pomoć obiteljima, preventivne programe i programe ranih intervencija. Postojeći domovi za djecu s poremećajima u ponašanju još nisu dovoljno diferencirani. Osjeća se potreba za uvođenjem još jedne „karike u lancu“ između domova socijalne skrbi i institucija u sustavu pravosuđa, odnosno institucije u kojoj bi se djeci s „težim“ poremećajima omogućio snažniji tretman i čvršća odgojna struktura s većim stupnjem nadzora. Također ne postoje resursi za zbrinjavanje djece s poremećajima u ponašanju i psihičkim teškoćama koja su smještena u domove zbog disfunkcionalnosti svojih obitelji, a to je skupina djece čija se prava i interesi najviše krše. Njih se prebacuje iz zdravstvenih ustanova u ustanove socijalne skrbi bez učinkovitijeg zbrinjavanja i trajnijeg rješenja za njihove složene kombinirane potrebe. Kako je, unatoč planiranim mjerama deinstitutionalizacije, izvjesno da će postojati manji broj ovakve djece koja će morati biti institucionalizirana, ponovili smo preporuku o osnivanju odjela u zajedničkoj ingerenciji zdravstva i socijalne skrbi, u kojem će se pojačanom zaštitom i tretmanom zadovoljiti specifične potrebe ove djece.

Medusektorska suradnja i koordinacija još uvijek nisu dovoljno razvijene, jer svaki sektor ovakvom djetetu pristupa segmentirano, bez cjelovitog i zajedničkog pristupa u planiranju i provođenju intervencija. Često se odgovornost za djetetove probleme prebacuje na sustav socijalne skrbi, pri čemu se zanemaruju odgovornosti i obveze onih koji su propustili primijeniti mjere prevencije i pravodobnih ranih intervencija. Napominjemo da je u 2012. istekao prvi i jedini strateški dokument koji se odnosi na ovu pojavu - Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju od 2009. do 2012. Novi dokument nije donesen, a javnosti još nije dostupno ni Izvješće o provođenju zacrtanih mjera i aktivnosti za 2011. godinu.

4.3 BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE

Važan segment zaštite mentalnog zdravlja djeteta je materijalna sigurnost obitelji koja je u uvjetima ekonomske krize i nezaposlenosti roditelja teško narušena. Siromaštvo i socijalna isključenost nerijetko dovode u krizu obiteljsku dinamiku i povećavajući nasilne obrasce ponašanja prema djeci, a i država se restriktivno odnosi prema potrebama djece pa ukida neke već dosegnute standarde.

Teškoće mentalnog zdravlja djece najčešće se pojavljuju u kombinaciji s problemima u ponašanju te je stoga osobito važno provoditi pravodobne i učinkovite mjere u zaštiti djece koja odrastaju u situaciji povećanog rizika. Upozoravamo na neujednačenu primjenu medikamentozne terapije kod ove djece, koja je često dugotrajna i toliko snaž-

na da ometa dijete u normalnom funkcioniranju i guši njegove razvojne potencijale. Također upozoravamo na nedovoljnu osviještenost o problemima samoozljeđivanja djece te izloženosti djece djelovanju različitih sektora o čemu nema dovoljno informacija te izostaje i adekvatna stručna pomoć u takvim situacijama. Nedovoljno su razvijene preventivne mjere u sprečavanju samoubojstava djece, mjere pružanja pomoći kod pokušaja samoubojstva te mjere zaštite i liječenja djece nakon pokušaja samoubojstva.

Godinama upozoravamo da usluge zaštite mentalnog zdravlja nisu dostupne svojoj djeci, a osobito su u tome uskraćena djeca i njihove obitelji u manjim sredinama. Državne institucije u sustavu socijalne skrbi i zdravstva, zbog velikog obima posla, najčešće nisu u mogućnosti pružiti kvalitetne usluge trajnijeg karaktera pa su roditelji prisiljeni pomoć potražiti u privatnom sektoru. U slavonskoj i dalmatinskoj regiji nedostaje institucija po uzoru na Polikliniku za zaštitu djece grada Zagreba, u kojoj bi zlostavljana djeca na jednom mjestu dobila usluge multidisciplinarnе i cjelovite zaštite. Nažalost, dalmatinska regija nema nijedan specijalizirani odjel dječje i adolescentne psihijatrije na svom području. Vrijedan potencijal u brizi za mentalno zdravlje djece vidimo u županijskim zavodima za javno zdravstvo, no njihovu djelatnost nužno je materijalno i kadrovski unaprijediti i osnažiti, u čemu je neophodna i podrška lokalne zajednice.

4.4 ZAŠTITA DJECE OD OVISNOSTI

Mladi u Hrvatskoj u velikoj mjeri konzumiraju alkohol i cigarete, ali i opojna sredstva te sudjeluju u igrama klađenja, što je, unatoč zakonskim zabranama i inspekcijskim nadzorima, rezultat dostupnosti navedenih sredstava, o čemu nam svjedoče sama djeca. Na stav djece o sredstvima ovisnosti utječu odrasli uzori, ali i mediji koji i dalje vode intenzivnu marketinšku kampanju usmjerenu afirmaciji konzumacije piva. Pivo se sve više povezuje sa sportom, druženjem i dobrom zabavom. U daljnjim aktivnostima nužno je voditi računa o tome da je konzumiranje sredstava ovisnosti povezano s ozbiljnim oštećenjima zdravlja i promjenama ponašanja - nasiljem, lošom komunikacijom s roditeljima i okolinom, stradanjem u prometnim nezgodama, kriminalom.

4.5 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

Zaštita prava djece čiji su roditelji u zatvoru unaprijeđena proteklih godina, ponajprije na razini povećane vidljivosti ove djece i njihovih specifičnih potreba, posebice kod djelatnika zatvorskog sustava. No, neki već dosegnuti standardi se ukidaju ili se u njihov daljnji razvoj ne ulaže dovoljno. Nakon početnog opremanja prostora za posjete djece u kaznenim ustanovama nije uslijedilo njihovo daljnje oplemenjivanje, u što se premalo ulaže. Kao nedovoljnu brigu države za potrebe ove djece i ukidanje teško postignutog standarda vidimo i odluku MSPM-a o prekidu daljnje suradnje s Upravom za zatvorski sustav u provođenju programa *Odgovorno roditeljstvo*, koji su djelatnici obiteljskih centara provodili u kaznenim ustanovama za zatvorenike roditelje. Premda se program pokazao korisnim i za zatvorenike i za njihovu djecu, obaviješteni smo da novim ovlastima i podjelom poslova u obiteljskim centrima oni više nisu u mogućnosti provoditi navedeni program, što dovodi u pitanje njegovu održivost.

Najčešći problem djece čiji su roditelji u zatvoru je ostvarivanje prava na kontakt s roditeljem, bilo zbog udaljenosti i materijalnih troškova puta, bilo zbog izostanka volje drugog roditelja ili skrbnika da dijete odvede u posjet. Problemi se pojavljuju i u organizaciji i načinu odvijanja posjeta u kaznenim ustanovama, zbog čega smo uputili više preporuka Upravi za zatvorski sustav. U promicanju prava i interesa djece čiji su roditelji u zatvoru Ured pravobraniteljice za djecu potaknuo je niz inicijativa na nacionalnoj razini te ostvario značajnu međunarodnu suradnju.

4.6 PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

Ured pravobraniteljice za djecu godinama poziva na unapređivanje standarda zaštite djece u okviru pravosudnog postupka, upozoravajući nadležna tijela na kadrovske, prostorne i organizacijske probleme koji se moraju riješiti. Zalažemo se za osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, licenciranje odvjetnika koji zastupaju djecu, osnivanje posebnih stručnih službi pri sudovima koji donose odluke o obiteljskopravnoj zaštiti, potrebnu stručnu ekipiranost CZSS-a te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u pravosudnom postupku. Zalažemo se i za osnivanje servisa za podršku i pomoć djeci žrtvama i svjedocima na lokalnoj razini te prilagođavanje sudskih prostora i uvjeta sudjelovanja potrebama djece. Suradujemo s Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu

i mladež, Ministarstvom pravosuđa (MP), akademskom zajednicom i pojedinim stručnjacima, u cilju poboljšanja razine zaštite prava djece u pravosudnom postupku te sudjelujemo u radu radnih skupina za izradu propisa kojima se uređuje položaj djece u pravosudnom postupku. Vladu RH potičemo na potpisivanje i ratifikaciju Trećeg fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta, kako bi se djeci osiguralo postojanje međunarodnog instrumenta za pritužbe u slučajevima kad pravna sredstva nacionalne države ne postoje ili nisu efikasna. Organizirali smo četiri stručna skupa vezano uz položaj djeteta u pravosudnom postupku, s posebnim naglaskom na primjenu Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava te objavili dva zbornika o zaštiti djeteta - žrtve i počinitelja - u pravosudnom postupku, kako bi ta znanja i informacije bili dostupni širem krugu stručnjaka koji neposredno dolaze u doticaj s djecom u okviru pravosudnog postupka.

4.7 ZAŠTITA DJECE KOJA SE BAVE SPORTOM

U 2012. postupali smo u 42 slučaja zaštite prava djece koja se bave sportom, što je do sada najveći broj predmeta u ovom području dječjih aktivnosti. Osim pojedinačnih prijava povreda prava djece ta brojka obuhvaća i opće inicijative pravobraniteljice za djecu, sudjelovanja na stručnim skupovima o djeci u sportu, odgovore na novinarske upite vezane za prava djece koja se bave sportom, kao i praćenje dječjih sportskih manifestacija. Pojedinačne prijave odnosile su se na neodgovorno i neprimjereno ponašanje trenera, onemogućavanje prijelaza djeteta iz jednog kluba u drugi, izricanje stegovnih mjera, odricanje organizatora od odgovornosti za posljedice do kojih bi moglo doći tijekom natjecanja, „promociju“ oružja kojim se trenira streljaštvo, lošu organizaciju šahovskog natjecanja s previše partija u jednom danu, loše upravljanje rukometnim klubom, zatim na nepravilno poništen rezultat natjecanja na karate turniru, nepravilnosti u radu sudačke organizacije, kao i nepravilnosti pri registraciji igračica u jednom nogometnom klubu. Nekoliko se predmeta odnosi na korištenje i sigurnost sportskih objekata i terena, bazena, skijališta i sportskih igrališta.

Sigurnost, dostupnost i kvaliteta u sportu za djecu još uvijek nisu u potpunosti osigurani. U 2012. uslijedile su još jedne izmjene i dopune Zakona o sportu, ali ni ovaj put nisu prihvaćeni prijedlozi i argumenti pravobraniteljice za djecu. Još nisu doneseni svi provedbeni propisi čije donošenje predviđa Zakon o sportu niti su provedeni svi Zaključci koje je Saborski odbor za obitelj, mladež i sport donio u travnju 2008., nakon rasprave o pravima djece koja se bave sportom.

4.8 LOKALNA ZAJEDNICA U ZAŠTITI PRAVA DJECE

U 2012. smo pojedinim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave upućivali prijedloge i preporuke za unapređenje i zaštitu prava djece. Propitivanje ostvarivanja i zaštite prava djece u lokalnoj zajednici odnosilo se najviše na dostupnost i financiranje predškolskog odgoja i obrazovanja, dostupnost i financiranje prijevoza djece i utjecaj ostvarivanja radničkih prava na djecu, što je došlo do izražaja u pojedinim slučajevima u kojima su prosvjedi radnika snažno utjecali na različite aspekte života djece u lokalnoj sredini.

4.9 DJECA NA OTOCIMA

Nastavljajući aktivnosti iz prethodnih godina, intenzivno smo se bavili problematikom prava djece koja žive na otocima. U proteklih pet godina posjetili smo 22 otoka, obišli tamošnje vrtiće, škole i javne službe te razgovarali s djecom i stručnjacima. Tijekom posjeta uočili smo specifične poteškoće i brojne prepreke u ostvarivanju dječjih prava u različitim područjima života: obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, kulturi, socijalnoj skrbi, infrastrukturi, o kojima smo izvještavali i u prethodnim izvješćima. U 2012. smo aktualizirali probleme otočke djece na stručnom skupu „Jednake mogućnosti za djecu na otocima“, održanom u gradu Rabu. Proizišli zaključci skupa te aktualizirane naše dosadašnje preporuke upućene su nadležnim ministarstvima i ustanovama.

4.10 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

Mediji pomažu da potrebe i prava djece u mnogim područjima budu vidljivi u javnosti, no pritom ne vode dovoljno računa o potrebi zaštite privatnosti, zaštite od štetnih sadržaja i potrebama djece za sadržajima koji potiču njihov razvoj. Iako je cijelo društvo postalo osjetljivije na kršenja prava djece u medijima, propisi koji štite djecu ne primjenjuju

se pa sankcije za to uglavnom izostaju. Najteža kršenja prava djece događaju se pri izvještavanju o djeci žrtvama spolnog zlostavljanja, kad se često posredno otkriva identitet djeteta. Novinarsko vijeće časti redovito reagira na prijave izričući opomene novinarima i urednicima, ali one nemaju dovoljnu snagu, a nakladnici pritom ne odgovaraju za pro-puste. Ističemo i da dijete moramo gledati i kao nositelja prava na pristup informacijama i korisnika medija te mu, osim zaštite, moramo osigurati i razvoj medijske pismenosti, koja je često vrlo važna i za njegovo uključivanje i sudjelovanje u zajednici. Smatramo da je u Hrvatskoj potrebno osnovati istraživačko-razvojni centar za medije i djecu.

4.11 - 4.12 NACIONALNI DOKUMENTI I STRATEGIJE U VEZI SA ZAŠTITOM DJECE

Ured pravobraniteljice za djecu redovito prati ostvarivanje Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012., Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. te Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. do 2011. godine. Također, dijelom i sam sudjeluje u njihovu ostvarivanju.

4.13 PROJEKT „DJECA U POKRETU“

Ured sudjeluje i u pripremi projekta „Djeca u pokretu - razvijanje sustava pomoći i zaštite djeci bez pratnje stranim državljanima u RH“, koji je odobrilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, a čiji je nositelj Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH. Svrha projekta je podizanje svijesti o položaju djece bez pratnje i uspostava sustavne aktivnosti radi unapređivanja identifikacije, pomoći i zaštite ove djece. Glavne aktivnosti Projekta usmjerene su na izradu Protokola o postupanju nadležnih tijela te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u zaštiti ove skupine djece. Ured se zalaže da se u okviru Projekta izradi jedinstvena lista skrbnika za poseban slučaj, koji se imenuju djeci bez pratnje za područje cijele Hrvatske te da se aktivnosti usmjere na izgradnju odgovarajućih smještajnih kapaciteta, budući da postojeći ne zadovoljavaju.

5 Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovim preporukama se institucijama, tijelima ili osobama ukazuje na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2012. uputili smo brojne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet, a nadležnim institucijama uputili smo 51 opću preporuku, s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u RH. Riječ je o preporukama u području obiteljskopravne zaštite (5), obrazovanja (10), zdravlja (3), pravosuđa (5), sigurnosti djece (8), zaštite imovinskih interesa (2), sporta (2), zaštite posebno ranjivih skupina djece (8), medija (3) te drugih područja života djece (5).

6 Sudjelovanja u izradi propisa i poticaji za donošenje i izmjenu propisa

Uz sudjelovanje u radu stručnih radnih skupina za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi i Protokola o zaštiti djece bez pratnje, sudjelovali smo u donošenju ukupno 33 propisa. Na četiri propisa nakon razmatranja njihovog sadržaja nismo imali primjedbe, dok smo u preostalih 27 dali brojne konkretne prijedloge. Poticaj za donošenje novih propisa dali smo u dva slučaja.

Prijedloge i mišljenja dali smo na: Obiteljski zakon, Zakon o dadiljama, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Zakon o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona, Zakon o probaciji, Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež, Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udomiteljstvu, Zakon o prebivalištu, Zakon o osobnom imenu, Zakon o primjeni ljudskih tkiva i stanica, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sportu, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji, Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Zakon o oružju i Zakon o pučkom pravobranitelju. Mišljenje smo dali i na: Protokol o zaštiti od nasilja u obitelji te na Ugovor između Hrvatske radiotelevizije i Vlade Republike Hrvatske. Nadležna tijela podsjetili smo na obvezu donošenja Pravilnika o uvjetima i načinu reklamiranja piva te Programa osposobljavanja za vožnju biciklom, programa biciklističkog ispita i obrasca potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom.

Predložili smo donošenje dva nova propisa: jednog kojim bi se reguliralo sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim djelatnostima te drugog, kojim bi se zaštitilo djecu pri otkupu zlata i srebra.

7 Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata, obišli smo 57 ustanova i lokacija: 10 ustanova socijalne skrbi (osam domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, jedan za djecu s poremećajima u ponašanju i jedan Obiteljski centar), jedan obiteljski dom, 28 odgojno-obrazovnih ustanova (12 dječjih vrtića i dislociranih vrtićkih kuća, šest osnovnih, pet srednjih škola, četiri učenička doma te jedan prosvjetno kulturni centar), tri zdravstvene ustanove, dvije terapijske zajednice, tri dječje igraonice, dva dječja odmarališta, četiri kaznene ustanove, dvije udruge koje skrbe o djeci i dva romska naselja. Prilikom obilazaka posebno smo pratili uvjete smještaja, odgoja i skrbi, mogućnosti dječje participacije u pojedinim pitanjima života i rada u ustanovama te suradnju s drugim relevantnim ustanovama.

8 Ostale aktivnosti vezane uz zaštitu i promicanje prava djece

U 2012. godini organizirali smo sedam stručnih skupova: „Pravilna prehrana djece u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te ustanovama koje skrbe za djecu - gdje smo danas?“ (Zagreb, 29. listopada); „Jednake mogućnosti za djecu na otocima“ (Rab, 6. - 7. studenoga); „Politika prema djeci: Europska unija, Vijeće Europe, Hrvatska“ (Zagreb, 27. studenoga) u suradnji s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku i Koordinacijom udruga za djecu; te četiri stručna skupa „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava“ u suradnji s HOK-om: u Osijeku (14. veljače), Rijeci (23. veljače) i Splitu (28. veljače), a u Zagrebu (21. veljače) i s Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež. Organizirali smo stručnu raspravu „Inicijativa za uspostavu telefonske linije za nestalu djecu“ (Zagreb, 15. studenoga). Sudjelovali smo i u organiziranju skupova i manifestacija drugih organizatora: predstavljanje knjige „Djeca medija - Od marginalizacije do senzacije“, Festival o pravima djece te zajedničke konferencije za novinare pravobraniteljice za djecu i HOK-a. Ostvarili smo nekoliko izdavačkih projekata. Objavili smo dva zbornika namijenjena stručnjacima koji rade u području zaštite prava djece, „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju“ i „Dijete u pravosudnom postupku - Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava“. Objavili smo i zidni kalendar 2013. za djecu i mlade te novo izdanje pu-

blikacije za djecu i odrasle o Konvenciji o pravima djeteta. Održali smo izlaganja na više od četrdeset skupova te objavili ukupno 18 članaka u zbornicima, časopisima, novinama i drugim publikacijama.

9 Susreti, razgovori i suradnja s djecom

(23)

Važan dio našeg rada su susreti, razgovori i suradnja s djecom. Pravobraniteljica i njezini suradnici susreću se s djecom u različitim situacijama - prilikom posjeta ustanovama u kojima djeca borave, na sjednicama dječjih gradskih vijeća, manifestacijama dječjeg stvaralaštva, sportskim susretima, smotri učeničkih projekata iz područja ljudskih prava, školi ljudskih prava. Osim toga, djeca su često gosti u našim uredima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci. Od njih doznajemo o njihovim razmišljanjima, opažanjima, problemima, a čujemo i njihove prijedloge o mnogim pitanjima koja djeca smatraju važnima. Posebno ističemo kontinuirani rad s djecom kroz aktivnosti Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

10 Međunarodna suradnja

Nastavljena je višegodišnja suradnja s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija ENOC, ENYA, CRONSEE, EUROCHIPS, UN, UNICEF. Bilateralnu suradnju ostvarili smo s predstavnicima 12 međunarodnih institucija i država. Sudjelovali smo na 19 međunarodnih konferencija i drugim stručnim skupovima u inozemstvu i u Hrvatskoj, a na nekima smo održali pozvana ili prijavljena predavanja.

11 Rad regionalnih ureda

Sjedište Ureda je u Zagrebu, a radimo i u regionalnim uredima u Splitu, Rijeci i Osijeku. Ustroj rada Ureda koncipiran je tako da se s relativno malim brojem savjetnika pokrivaju multidisciplinarno različita područja u zaštiti prava djece. U dijelu promocije prava djece radi se prema teritorijalnom načelu, dok se u rješavanju prijava pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava radi prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. U 2012. je radno obilježeno pet godina djelovanja regionalnih ureda u Splitu, Osijeku i Rijeci, tijekom kojih je povećana dostupnost ureda strankama, osobito osobnim dolaskom radi individualnog savjetovanja.

12 Ustroj i financijsko poslovanje

Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove, u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. Deset službenika radi u Zagrebu, a po dvoje u Splitu, Rijeci i Osijeku. Od 16 službenika, 12 radi na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Od sveukupno 19 zaposlenih (16 službenika i 3 dužnosnice), u stručnom timu je 15 osoba s visokom stručnom spremom, i to osam diplomiranih pravnika, dvije pedagoginje, dvije psihologinje, socijalna pedagoginja, diplomirana socijalna radnica i edukacijska rehabilitatorica.

Zaposleni u Uredu pravobraniteljice za djecu 2005. - 2012.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Broj službenika/ca + dužnosnice	8+3	8+3	12+3	13+3	16+3	16+3	16+3	16+3

(24) Ured pravobraniteljice za djecu radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Svi prostori zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada.

Sukladno Strateškom planu za razdoblje 2011. do 2013., Planu i programu rada za 2012. i planiranom razvoju Ureda, proračun Ureda pravobraniteljice za djecu iznosio je 5.312.000 kuna. Proračunskim sredstvima raspolagalo se sukladno Zakonu o proračunu, Zakonu o javnoj nabavi i ostalim propisima o poslovanju proračunskih korisnika, kao i prema smjernicama Ministarstva financija i Državne riznice. Proračun je izvršen u 97,89% iznosu, odnosno s 5.199.834 kuna.

Plan i izvršenje Proračuna Pravobranitelja za djecu 2005.-2012.

	Proračun 2005.	Proračun 2006.	Proračun 2007.	Proračun 2008.	Proračun 2009.	Proračun 2010.	Proračun 2011.	Proračun 2012.
Plan	2.654.578	2.848.200	4.179.000	5.573.000	5.714.232	6.209.680	5.728.930	5.312.000
Izvršenje	2.173.247	2.709.864	4.082.059	5.287.665	5.684.842	6.130.709	5.406.902	5.199.834
% izvršenja	81,87	95,14	97,68	94,88	99,49	98,73	94,38	97,89

Tijekom godine ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna. Odobreni su nam rebalansi proračuna prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima Ureda. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2012. godinu, izrađeno je u zakonskom roku te, sukladno članku 105. stavku 1. i 3. Zakona o proračunu, dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

13 Status pravobranitelja za djecu

Nakon što su krajem 2011. Zakonom o pučkom pravobranitelju pravobranitelj za djecu i drugi specijalizirani pravobranitelji pripojeni pučkom pravobranitelju, Ustavni sud RH je Zakon proglasio neustavnim, a novim zakonom iz lipnja 2012. zadržana je samostalnost pravobranitelja za djecu, kao i ostalih specijaliziranih pravobranitelja. Čini se da je prepoznato da snaga institucije ne leži u njezinoj veličini i broju, već u motiviranosti, inicijativnosti, angažiranosti i aktivnosti njezinih djelatnika te ostvarivanju njezine misije. Drago nam je da Hrvatska odlučila djecu tretirati kao važnu i veliku grupu stanovnika koja zaslužuje nepodijeljenu pažnju i specifične, učinkovite i održive odluke i odgovornost odraslih za zdravo odrastanje djece, prepoznavanje njihovih potreba, razvoj njihovih odgovornosti i ostvarivanje njihovih prava.

14 Zaključak

Izvešće za 2012. godinu pokriva brojna područja života djece u kojima se njihova prava krše ili se ne ostvaruju u dovoljnoj mjeri. Stari problemi i dalje postoje, a, nažalost, svake godine otvaraju se i novi. Unatoč višegodišnjem ukazivanju na ugroženost djece zbog konfliktnih obiteljskih odnosa i nedjelotvorne zaštite djece od nasilja, ove su teškoće i dalje najbrojnije u prijavama koje primamo.

Postojeća razina zaštite djece suočene s **prekidom bračne ili izvanbračne zajednice roditelja**, kojoj roditelji uskraćuju susrete i druženja s drugim roditeljem, i dalje nije zadovoljavajuća. Procjenjuje se da je oko 1500 djece go-

dišnje na neki način uskraćeno za susrete i druženje s roditeljem s kojim ne žive. U takvim situacijama stručne intervencije i mehanizmi zaštite djece mogu dati pozitivne rezultate samo ako se provodi stručni rad s roditeljima koji uviđaju negativne posljedice vlastitog ponašanja na dijete, koji su motivirani mijenjati to ponašanje i koji su, uz stručnu pomoć, u stanju sagledati potrebe djeteta i razlikovati ih od vlastitih. Ako, pak, roditelji ne žele surađivati - ni međusobno, niti s CZSS-om - čini se da nema učinkovitih načina zaštite djeteta i njegovih prava. Reakcije nadležnih tijela na manipulativne postupke roditelja često su jako zakašnjele pa se djeca doista otuđuju od drugog roditelja, a tada se inzistiranje na provođenju zakašnelih odluka, koje bi trebale biti u interesu djeteta, doživljava kao „nasilje“ nad djetetom. S obzirom na broj djece koja su iz godine u godinu pogođena ovakvim ponašanjem roditelja, krajnje je vrijeme za pronalaženje učinkovitijih mehanizama postupanja nadležnih tijela.

Izostaje pravovremena, stručna i cjelovita **zaštita djece od nasilja i zanemarivanja**. Djeca su izložena nasilju u obitelji, u školi, domovima za djecu, sportskim klubovima, na ulici. Uza sve to nasilna ponašanja i ispadi odraslih dio su svakodnevice i u privatnom i u javnom prostoru. Tjelesno kažnjavanje djece i dalje je prisutno u društvu kao „metoda odgoja“. Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama sve češće se isprepliće s nasiljem putem interneta i mobitela, a tema vršnjačkog nasilja zauzima i dalje velik medijski prostor, čime se pojačava dojam o problemu nasilja. Istovremeno odgojno-obrazovni djelatnici izražavaju nemoć i traže zaštitu od učenika koji se ponašaju nasilno te rješenje vide u pooštavanju pedagoških mjera. No, pojačana represija, bez prevencije i kontinuiranog rada s učenicima, ne rješava uzroke problema.

Unatoč boljoj zakonskoj uređenosti, zaštita djece od seksualnog nasilja i nadalje je nedostatna. I dalje postoje „rupe u zakonu“ koje omogućuju da počinitelji spolnih delikata rade neposredno s djecom i nakon što je utvrđena njihova krivnja. Zabrinjava nas nedostatak kapaciteta za pružanje pravovremene i kvalitetne podrške djetetu koje je doživjelo seksualno nasilje, a problematičan je i tretman djece žrtava seksualnog nasilja u pravosudnom postupku. Ne možemo biti zadovoljni ni zaštitom prava **djece s problemima u ponašanju**. Preventivne aktivnosti nisu dovoljno povezane, organizirane, strukturirane ni evaluirane. Nedostaje međusektorska suradnja i zajedničko planiranje, a česta su i međusobna prebacivanja odgovornosti.

Unatoč zakonskim promjenama usmjerenim na smanjenje **broja djece u institucijama** do stvarnog smanjenja nije došlo. Udomiteljska skrb nije dovoljno zastupljena, razvoj udomiteljstva provodi se presporo, a nema ni specijaliziranog udomiteljstva. Nedostatna je podrška biološkim obiteljima u stvaranju uvjeta za ponovni prihvata djece iz ustanova. Nedopustivo je djecu, za koju je sigurno da povratak u biološku obitelj nije u njihovom interesu, zadržavati u institucijama ili udomiteljskim obiteljima, umjesto da budu posvojena. Posebno zabrinjava to što u ustanovama borave i djeca koja ispunjavaju zakonske pretpostavke za posvojenje.

U području **zaštite tjelesnog i mentalnog zdravlja** djece i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka pojedinih profila te dotrajalosti i nedostatka dječjih odjela u zdravstvenim ustanovama. Sve češće roditelji putem humanitarnih akcija prikupljaju sredstva potrebna za liječenje djece. Postoji potreba kvalitetnijeg informiranja o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja, posebno u pogledu mogućnosti i prava na naknadu troškova liječenja u inozemstvu. Roditeljima i djeci potrebno je pružiti podršku te se pobrinuti za zaštitu djetetove privatnosti i dostojanstva tijekom liječenja.

Uočavamo napore i aktivnosti usmjerene unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine, u što bi svakako trebali biti aktivnije uključeni roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

Siromaštvo, uzrokovano gospodarskom krizom i općim stanjem u društvu, obilježilo je i proteklu godinu. Sve ugroženiji životni standard, život u neprimjerenim stambenim uvjetima, teškoće zbog ovrha na sredstvima roditelja, neplaćanje uzdržavanja za djecu, ali i smanjivanje raznih olakšica i povlastica socijalne sigurnosti, snažno su se odrazili na život djece. Stoga je, radi njihove zaštite, nužno povećati socijalnu osjetljivost države u osiguranju i ostvarivanju mjera i programa namijenjenih socijalno ugroženima.

Razina **učinkovitosti pravosuđa** u postupcima u kojima se rješava o pravima djece nije zadovoljavajuća. Dugotrajnost sudskih postupaka, nepravovremeno donošenje mjera za zaštitu interesa djece te neučinkovitost u provođenju sudskih odluka, uzrokuju brojne probleme. Unatoč nekim pomacima, sustav zaštite djeteta kao žrtve i svjedoka i dalje pokazuje brojne nedostatke te je potrebno uložiti još mnogo truda kako bi svakom djetetu u takvim okolnos-

tima bio zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama. Nužna su ulaganja u tehničku, prostornu i kadrovsku opremljenost sudova te promjene u organizaciji sudovanja, kako bi se povećala učinkovitost pravosuđa u pogledu zaštite djeteta u pravosudnom postupku. Iako je zaštita prava djece počinitelja kaznenih djela i prekršaja zakonski dobro uređena i usklađena s međunarodnim standardima, postoje teškoće u provođenju propisa u praksi.

Radi poboljšanja sadržaja **odgoja i obrazovanja** te prostornih i kadrovskih kapaciteta odgojno-obrazovnih ustanova, potrebne su jasne mjere i njihova neodgodiva provedba koju trebaju pratiti i odgovarajuća izdvajanja sredstava na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Izostanak odgovarajuće regulative, uz ponekad nedostatne kompetencije djelatnika škola, otežava pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece. Neophodno je kontinuirano stručno osposobljavanje i usavršavanje odgajatelja, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u području ljudskih prava i prava djece, jačanje njihovih stručnih kompetencija te uspostava sustava vrednovanja rada i licencije za rad. Škole trebaju biti mjesta gdje će djeca dobiti sve informacije vezane uz očuvanje mentalnog, spolnog i fizičkog zdravlja, prevenciju nasilja i ovisnosti te razvoj zdravih stilova života.

Ostvarivanje obrazovnih prava i dalje predstavlja problem za **djecu s teškoćama u razvoju** (TUR) i njihove roditelje. Nužno je stvaranje uvjeta za prihvat djece s TUR u redoviti školski sustav uz osiguravanje primjerene podrške, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Položaj djece pripadnika **nacionalnih manjina** uvjetovan je ponašanjem odraslih, nažalost, često i njihovim nerazumijevanjem i nedostatkom tolerancije za potrebe ove djece. Stoga i ove godine naglašavamo da je nužno više pažnje usmjeriti prema većinskom stanovništvu i poduzimati aktivnosti u cilju eliminacije predrasuda, kao i razvijanja ljudskih prava te prihvaćanja i poštovanja različitosti.

Stradanja djece na igralištima i u igraonicama ukazuju na neprikladne prostore za dječju igru, neodržavanost i neispravnost sprava za igru i nepostojanje nadzora. Obveza je jedinica lokalne samouprave održavati i nadzirati igrališta, a država je dužna poduzeti mjere za donošenje zakona kojim bi se osiguralo pravo djeteta na sigurnu igru i odrastanje u sigurnim uvjetima.

Sigurnost u **prometu i organiziranom prijevozu djece** nije dostatna te zahtijeva pojačani nadzor nad primjenom propisa, unapređivanje cestovne infrastrukture i dodatne napore svih odraslih u zaštiti djece.

Nedovoljno i nepravovremeno ulaganje u infrastrukturu i modernizaciju postrojenja koja **onečišćuju okoliš** dovode do sve većeg ugrožavanja zdravlja djece u pojedinim područjima, stoga je zaštita okoliša i dalje važna i hitna zadaća države, ali i lokalne zajednice.

Potrebno je uložiti dodatne napore usmjerene potpunom ostvarenju **prava djece na sudjelovanje u donošenju odluka** koje ih se tiču. Uz edukaciju i senzibilizaciju odraslih koji djeci moraju omogućiti sudjelovanje, važno je informirati i osnažiti djecu i mlade za aktivnu participaciju u društvu i pridavati dužnu pažnju njihovim mišljenjima. Posebno ističemo pozitivna vlastita iskustva suradnje s članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Još uvijek nedostaju odgovarajući pravni propisi koji bi jamčili bolju zaštitu djece i uvažavanje njihovih potreba i interesa u području **slobodnog vremena**, u kojem se sve više potiče konzumerizam u djece te ih se iskorištava i u marketinške svrhe. Povrede prava koja doživljavaju djeca koja se bave **sportom** zahtijevaju povećani angažman institucija, udruga i pojedinaca u postizanju sigurnosti, dostupnosti i kvalitete sportskih sadržaja za djecu.

Iako je cijelo društvo postalo osjetljivije na kršenja prava djece u **medijima**, propisi koji štite djecu ne primjenjuju se pa sankcije za to uglavnom izostaju. No dijete moramo gledati i kao nositelja prava na pristup informacijama i korisnika medija te mu, osim zaštite, moramo osigurati i razvoj medijske pismenosti.

Ovo je sažeti popis problema u životu djece u našoj državi s kojima smo se susreli u svome radu. Na nama kao odgovornom društvu u cijelosti je da uočene probleme osvijestimo, nepravilnosti uklonimo, probleme rješavamo, da kontinuirano smanjujemo broj kršenja dječjih prava, a dječje sudjelovanje u društvu učinimo što vidljivijim.

15 Legenda

Kratica	Puni naziv
AZOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
CRONSEE	Children's Rights Ombudspersons network in South and Eastern Europe
CZSS	Centar za socijalnu skrb
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
ENYA	European Network of Young Advisors of Ombudspersons for Children
EUROCHIPS	European Committee for Children of Imprisoned Parents
HOK	Hrvatska odvjetnička komora
MMS	Mreža mladih savjetnika
MP	Ministarstvo pravosuđa
MRMS	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MZOS	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
PU	Policijska uprava
RH	Republika Hrvatska
TUR	Teškoće u razvoju
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije

